

Familieterapien i møte med barnevernet.

Familieveilederes opplevelse av å jobbe familieterapeutisk i en barnevernsskontekst.

Julie Egeberg

VID vitenskapelige høgskole

Oslo

Masteroppgave

Master i Familieterapi og systemisk praksis

Antall ord: 23674

Dato: 26.05.2023

Opphavsrettigheter

Forfatteren har opphavsrettighetene til oppgaven.
Nedlasting for privat bruk er tillatt.

Forord

For noen år det har vært. Da jeg startet på master i familieterapi og systemisk praksis for snart fire år siden hadde jeg ingen anelse om hva jeg gikk til. Jeg trodde jeg skulle lære en metode eller noen nye teknikker. I stedet har jeg fått et forandret syn på livet og på relasjoner, både privat og profesjonelt. Det siste året har vært preget av å finne ut av hvordan jeg skriver en masteroppgave, og hvordan man gjør det uten å miste nattesøvnen og livsgnisten. Det har vært oppturer og nedturer, ja en slags berg-og-dal-bane som man ikke vet hvordan ender. Men nå er jeg endelig her. Jeg hadde aldri klart å fullføre uten noen svært viktige personer.

Tusen takk til min arbeidsplass for tilrettelegging og fleksibilitet. Det har vært viktig for at jeg har klart å fullføre dette prosjektet selv om jeg har vært i full jobb. Takk til alle fine kollegaer for heiarop og støtte. Tusen takk til informantene mine. Uten deres vilje til å fortelle om erfaringer, refleksjoner og kloke tanker, hadde det ikke blitt noen masteroppgave. Min gode veileder, Nina Solberg. Tusen takk for at du har hjulpet meg å tro på meg selv. Du har gitt meg konstruktive tilbakemeldinger samtidig som du hele tiden har heiet, og vært tydelig på at jeg kommer til å få det til. Det har vært helt uvurderlig i denne prosessen. Tusen takk!

Tiril, vi har kommet oss bra gjennom disse årene syns jeg. Uten deg tror jeg ikke jeg hadde klart analyseprosessen. Vi har kjempet oss gjennom denne masterreisen sammen. Takk for alle gode samtaler, om fag, livet og alle frustrasjoner vi har kjent på i forbindelse med masteroppgaven. Tenk at jeg skulle få en så god venn på studiet, det er jeg takknemlig for!

Johannes, nå er du snart mannen min på ekte! Tenk at jeg ikke visste at du fantes da jeg begynte på masterstudiet, og nå skal vi straks gifte oss. Takk for all tålmodighet, heining og trøsting. Du har vært en helt uvurderlig støtte, og jeg er uendelig takknemlig for deg.

Sist, men ikke minst, tusen takk til venner og familie for alle støtte og forståelse for litt mindre sosialt overskudd det siste året. Nå er jeg klar for å komme tilbake til livet med litt andre briller enn for fire år siden.

Sammendrag

Denne kvalitative studien handler om familieveilederes opplevelse av å jobbe familieterapeutisk i en barnevernkontekst. Studien er basert på fire intervjuer som ble foretatt høsten 2022. Alle informantene jobber som familieveiledere i store barneverntjenester på Østlandet, og samtlige har videreutdanning i familieterapi. Problemstillingen er følgende:

Hvordan opplever familieterapeuter i barnevernet at de får benyttet seg av familieterapeutiske og systemiske ideer og prinsipper i sitt arbeid med familier?

Jeg har benyttet meg av systematisk tekstkondensering modifisert av Malterud, for å analysere datamaterialet. Studien har et hermeneutisk fenomenologisk utgangspunkt og presenterer først og fremst hvordan jeg tolker informantenes opplevelser av å jobbe familieterapeutisk og systemisk i barnevernet.

Jeg har kommet fram til noen funn som belyser problemstillingen og som kan ha betydning for hvordan man forstår hvordan familieveiledere opplever å få benyttet seg av familieterapeutiske prinsipper i barnevernsarbeid. Funnene dreier seg rundt at familieveilederne opplever å ha fått en annen måte å tilnærme seg familiene på. De har et annet problemfokus, blant annet sier flere av dem at de har blitt mer opptatt av relasjonene, og hvordan man forstår problemer som noe relasjonelt, framfor individuelt. Et annet viktig funn handler om hvordan informantene opplever en holdningsendring i hvordan de tenker rundt arbeidet sitt. Dette trekkes fram som viktigere enn at informantene har lært seg nye metoder. Hvordan de som profesjonelle påvirker relasjonen og arbeidet de gjør i familien er sentralt. De trekker fram at de har en mer undrende holdning og at de er bevisste på hvordan makt påvirker arbeidet og relasjonen til familiene. Jeg fant at videreutdanningen i familieterapi oppleves som betydningsfull og nyttig for å bidra til at barn som får oppfølging av barnevernet får best mulig hjelp.

Slik jeg har tolket funnene, kommer det fram at det er nyttig å ha med seg familierapeutiske perspektiver inn i en barnevernkontekst, og at det bidrar til at man får en bredere forståelse for familiens utfordringer. Samtidig belyses utfordringen med å arbeide systemisk i et felt som i stor grad er styrt av lover, normer og tydelige retningslinjer.

Funnene er drøftet i lys av problemstillingen samt relevant teori og forskning.

Jeg håper studien vil vekke interesse for hvordan familierapi og systemisk tenkning kan bidra til bedre tjenester i barneverntjenesten.

Nøkkelbegreper: Familierapi, systemiske prinsipper, barnevern, familieveileder

Abstract

This is a qualitative study that explores family counsellors' experience of working family therapeutically in a child welfare context. The study is based on four interviews conducted in autumn 2022. All the informants work as family counsellors in large child protection services in Eastern Norway, and all have further education in family therapy. The research question is as follows:

How do family therapists in the child protective services feel that they are able to use family therapeutic and systemic ideas and principles in their work with families?

I have used systematic text condensation modified by Malterud to analyze the data material. The study has a hermeneutic phenomenological starting point and primarily presents how I interpret the informants' experiences of working with family therapy and systemic work in the child protection services.

I have come up with some findings that shed light on the issue and that may have an impact on how family counsellors perceive the use of family therapy principles in child protection work. The findings revolve around the fact that the family counsellors feel that they have a different way of approaching the families. They have a different focus on problems, for example some of them say that they have become more concerned with the relationships, and how to understand problems as something relational, rather than individual. Another important finding concerns how the informants perceive a change in attitudes in how they think about their work. This is highlighted as more important than the fact that the informants have learned new methods. How they as professionals affect the relationship and the work they do in the families is central. They point out that they have a more inquisitive attitude and that they are aware of how power may affect their work and relationship with the families they work with. I discovered that the education programme in family therapy is perceived as significant and useful in helping to ensure that children who receive follow-up from the child protection services receive the best possible help.

The way I have interpreted the findings, it appears that it is useful to bring family therapeutic perspectives into a child protection context, and that it helps to gain a broader understanding of the family's challenges. At the same time, the challenge of working systemic in a field that is largely governed by laws, norms and clear guidelines is highlighted.

The findings are discussed in light of the research question as well as relevant theory and research.

I hope this study will interest people in how family therapy and systemic thinking can contribute to improve services in the child protection services.

Key words: Family therapy, systemic principles, child protection, family counselor

Innholdsfortegnelse

Forord.....	III
Sammendrag	IV
Abstract	VI
1 Innledning.....	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	1
1.2 Problemstilling.....	3
1.2.1 Studiens formål	4
1.3 Begrepsavklaring	4
1.4 Studiens oppbygging	5
2 Teoretisk rammeverk	6
2.1 Hermeneutikk og Fenomenologi	6
2.1.1 Hermeneutikk.....	6
2.1.2 Fenomenologi.....	7
2.2 Barneverntjenesten i Norge	9
2.2.1 Barneverntjenestens organisering	10
2.2.2 Hjelpetiltak	11
2.2.3 Barneverntjenesten i endring	13
2.3 Sosialkonstruksjonisme	13
2.3.1 Teorien om domenene.....	15
2.4 Den systemiske tankegangen	16
2.5 Ikke-vitende posisjon.....	18
2.6 Makt.....	19
2.6.1 Makt og kontroll.....	20
2.7 Diskursteori.....	21
2.8 Tidligere forskning	22
2.9 Litteratursøk	24
3 Metode.....	25
3.1.1 Utvalg og rekruttering	25
3.1.2 Intervjuguiden	26
3.1.3 Intervjuene	26
3.1.4 Transkripsjonen	27

3.1.5	Refleksivitet.....	28
3.1.6	Validitet og relevans.....	29
3.1.7	Forskningsetikk.....	30
3.2	Analysemetode.....	30
3.2.1	Første steg.....	31
3.2.2	Andre steg.....	32
3.2.3	Tredje steg.....	33
3.2.4	Fjerde steg.....	34
4	Presentasjon av analysen.....	36
4.1	Presentasjon av informanter.....	36
4.2	Systemiske prinsipper.....	37
4.2.1	En holdningsendring.....	37
4.2.2	Å opprette en god relasjon.....	39
4.2.3	Nysgjerrig, ikke-vitende.....	39
4.3	Familieterapi i barnevernet.....	41
4.3.1	Familieterapeutiske tilnærminger.....	41
4.3.2	Eksempler fra praksis.....	42
4.3.3	Mulighet til å holde faget ved like.....	43
4.4	Det sirkulære i møte med det lineære.....	44
4.4.1	Å ha med seg både det sirkulære og det lineære perspektivet.....	45
4.4.2	Barneverndiskursen.....	46
4.4.3	Makt i hjelperollen.....	47
5	Drøfting av funn.....	49
5.1	Den systemiske tankegangens påvirkning.....	49
5.1.1	Relasjonenes betydning i arbeidet med familier.....	52
5.1.2	Ikke-vitende posisjon - er det nyttig i barnevernskonteksten?.....	53
5.2	Sirkulært og lineært i skjønn forening.....	55
5.2.1	Hvordan ser det ut i praksis?.....	55
5.2.2	Barneverndiskursen, til nytte eller hinder?.....	57
5.2.3	Makt – en hindring for systemisk arbeid?.....	59
6	Oppsummering.....	61

6.1	Videre forskning.....	62
6.2	Avsluttende refleksjoner	63
	Litteraturliste.....	64
	Vedlegg 1 – Godkjenning Sikt.....	70
	Vedlegg 2 – Informasjonsskriv	74
	Vedlegg 3 - Samtykkeerklæring.....	77
	Vedlegg 4 – Intervjuguide	78
	Vedlegg 5 – Utdrag fra transkripsjon	80
	Vedlegg 6 – Eksempel fra kodeprosess	82

1 Innledning

Denne studien handler om hvordan familieveiledere med videreutdanning i familierapi opplever at de får brukt kunnskapen sin i møte med familiene de arbeider med i barneverntjenesten. Jeg har ønsket å lære mer om hvordan familierapi kan påvirke arbeidet med familier i barneverntjenesten, og hvordan det oppleves å benytte seg av de systemiske ideene i denne konteksten. De politiske føringene for barnevernet de siste årene har i stor grad handlet om kompetanseheving av de ansatte (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017). Barnevernspedagogutdanningen vil fra 2027 bli en mastergrad, og det blir et krav med videreutdanning for de fleste som skal jobbe i barneverntjenesten i løpet av få år. «Målet med økt kompetanse hos de ansatte er å forbedre barns og unges rettigheter og velferd» (Hjemås et al., 2020, s. 4). Det er derfor et stort fokus på å ta en videreutdanning eller mastergrad for ansatte som vil begynne i, eller fortsette med å jobbe i barnevernet. En kartlegging gjort av SSB i 2020 viste at videreutdanning i familierapi er den nest vanligste for barnevernspedagoger og sosionomer ansatt i barneverntjenesten (SSB, 2023). Selv om det først og fremst er saksbehandlerne som får de lovpålagte kravene om kompetanseheving, stilles det høye krav til kompetanse også til familieveiledere ansatt i barneverntjenesten. Det har de siste 10-15 årene vært et fokus på hva slags hjelpetiltak som tilbys familier som mottar hjelp fra barnevernet, og det stilles stadig høyere krav til hva slags hjelp som blir gitt (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017). Mange av de store barneverntjenestene i Norge har egne avdelinger med familieveiledere som kun utfører hjelpetiltak knyttet til veiledning og oppfølging av familier. Det er disse familieveilederne, og deres erfaringer, det fokuseres på i denne studien.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Forforståelsen kan være viktig for valg av tema til en masteroppgave (Malterud, 2017, s. 45). Det har det i stor grad vært for meg. Jeg har jobbet som familieveileder i fem år, og gjør det fortsatt. Jeg er påvirket av erfaringer fra både arbeid og studier og har de siste årene blitt mer og mer interessert i hvordan familierapistudiet kan påvirke hvordan man tilnærmer

seg klientene og mandatet jeg har i kraft av stillingen min. Jeg har intervjuet familieveiledere som har sitt arbeidssted i barneverntjenesten og som har en stilling som ligner på min egen. Dette har påvirket meg i intervjuene av informantene og kan også ha påvirket svarene jeg har fått fra informantene.

Årene i barneverntjenesten har vært fylt av mange ulike erfaringer og spennende møter med mennesker i ulike livssituasjoner. Mange av menneskene er midt i sitt livs største krise, og de kan oppleve å bli møtt av et rigid system som har helt klare retningslinjer for hvordan man skal være forelder på riktig måte. Etter åtte år i barneverntjenesten, hvor fem av dem som familieveileder, har jeg vært i en konstant endringsprosess som menneske i møte med de ulike delene av livet og i relasjon til mennesker jeg har møtt på veien. For meg skjedde kanskje den største forandringen etter jeg startet på studiet jeg nå skal fullføre etter fire rike og utfordrende år. I løpet av årene på VID med Familieterapi og systemisk praksis, har jeg erfart at mine perspektiver sakte men sikkert har endret seg. Dette har vært en prosess som har opplevdes både spennende og utviklende, men også mentalt krevende. Jeg er klar over at min egen erfaring fra feltet kan farge hvordan jeg har gått fram. På en annen side kan det ha bidratt til at mitt engasjement for å finne noen nye perspektiver har blitt større.

De siste årene har det vært forsket noe, men ikke tilstrekkelig på hvordan barneverntjenesten jobber, hvilke tiltak som blir benyttet samt hva som faktisk fungerer (Christiansen et al., 2015, s. 8 og 17). Det har kommet fram at de som mottar hjelp fra barnevernet i litt mindre grad enn før kommer fra grupper med mange levekårsutfordringer, men det er fortsatt en overvekt av marginaliserte grupper som mottar hjelp (Christiansen et al., 2015, s. 23). Dette er interessant med tanke på hva slags kompetanse de som utfører tiltakene faktisk har, og for hvordan de opplever å få brukt den samme kunnskapen. Det har i barnevernet også blitt et større krav enn tidligere om at man skal jobbe for at hele familien blir ivaretatt (Torsteinson, 2019, s. 35). En artikkel publisert i Norges barnevern (2019) problematiserer at det vanligste tiltaket som tilbys, råd og veiledning i for liten grad tar hensyn til konteksten familiene er en del av, og i for stor grad fokuserer kun på samspillet mellom foreldre og barn (Ljones, et al., 2019).

Temaet jeg har valgt for min masteroppgave dreier seg i stor grad om min egen opplevde arbeidshverdag. Jeg har selv tatt videreutdanning i familieterapi mens jeg har jobbet som

familieveileder, og med dette har det fulgt både en glede over et utvidet repertoar i møte med familiene, samtidig som jeg også har kjent på frustrasjoner som har fulgt med når jeg har fått andre måter å forstå familier og deres situasjoner på. Dette er også noe jeg har diskutert mye med mine kollegaer, hvor flere har videreutdanning i familierapi. Blant annet ut fra dette ble jeg svært interessert i å utforske familierapi i barnevernkonteksten nærmere. På den måten har mine erfaringer fra arbeidspraksisen vært viktig for valg av tema og for hvordan jeg har forsket og tolket i prosessen.

1.2 Problemstilling

Mitt utgangspunkt for studien var at jeg ønsket å forske på familierapeuters opplevelse av hvordan de erfarte bruken av den familierapeutiske kunnskapen og den systemiske forståelsen i barnevernfeltet. Det har vært viktig for meg å spesifisere problemstillingen slik at det den ikke blir for vid, samtidig som den skal favne det jeg ønsker å forske på.

Problemstillingen ble derfor som følgende:

- *Hvordan opplever familierapeuter i barnevernet at de får benyttet seg av familierapeutiske og systemiske ideer og prinsipper i sitt arbeid med familier?*

Det blir viktig å redegjøre for hvordan jeg gjennom teorien forstår begrepet systemisk, slik at jeg gjennom analysen kan trekke fram hva det vil å jobbe systemisk i en barnevernkonteskt.

Følgende forskningsspørsmål er utarbeidet for å best mulig kunne lede vei for svare på min problemstilling:

- Hvordan har terapeutene/familieveilederne endret seg og måten de jobber på etter at de gikk gjennom familierapistudiet?
- Hvordan erfarer familieveilederne at den systemiske forståelsen påvirker arbeidet med familiene?

1.2.1 Studiens formål

Formålet med denne studien har vært å undersøke familieveilederes opplevelse av å bruke familierapeutiske og systemiske prinsipper i arbeidet sitt med familier i barnevernet. Familierapi er et stort felt, og inneholder mange ulike teorier, retninger og tilnærminger. Ut ifra hva informantene forteller om, er det noen temaer innenfor feltet som får mer fokus. Det er familieveiledernes perspektiver, slik jeg tolker dem, som tillegges mest vekt i denne studien. Jeg som forsker, med min forståelse vil farge resultatene og hvordan resultatene blir framstilt. Det har vært et mål å få en bedre forståelse for hvilke perspektiver fra familierapifeltet som oppleves nyttige, men også utfordrende, i arbeidet med barn og deres familier.

1.3 Begrepsavklaring

Gjennom oppgaven har jeg gjort flere valg med tanke på hva slags begreper jeg bruker, og på hvilken måte jeg bruker dem. Jeg vil kort redegjøre for bakgrunnen for valgene jeg har tatt i forbindelse med dette.

Familieveileder: Dette er stillingstittelen til samtlige informanter, og brukes om ansatte i barneverntjenesten som kun arbeider med oppfølging og veiledning av foreldre som har kontakt med barneverntjenesten. Denne stillingstittelen benyttes også utenfor barneverntjenesten, for eksempel i lavterskeltilbud i kommunen. Jeg benytter meg av dette begrepet framfor familierapeut fordi det samsvarer med stillingstittelen til informantene.

Saksbehandler: Det varierer om man bruker saksbehandler eller kontaktperson på den personen som har saksansvar for et barn med sak i barneverntjenesten. De fleste informantene mine bruker saksbehandler når de beskriver samarbeidet med den lovpålagte delen av barneverntjenesten, og det er også det ordet jeg er vant til å bruke fra egen praksis. Derfor er det dette begrepet jeg bruker i denne studien.

Foreldre og klienter: Siden det først og fremst er foreldre som er brukergruppen informantene snakkes om, er det dette begrepet jeg også bruker i studien når jeg omtaler de som mottar hjelp fra familieveilederne. Imidlertid bruker jeg klientbegrepet i større grad i teorikapittelet fordi teorien det vises til handler om ulike brukergrupper.

1.4 Studiens oppbygging

Denne oppgaven består av seks kapitler. Det første kapitlet er en innledning hvor bakgrunn for valg av tema og problemstilling blir presentert. Deretter kommer et kapittel der mitt teoretiske ståsted redegjøres for, og teorien som utgjør rammeverket for studien, blir presentert. Metodekapitlet følger etter. Her vil jeg grundig presentere metode, bakgrunn for valg av forskningsdesign, analysemetode, og detaljert beskrive hvordan analysen har blitt gjennomført. Jeg vil også komme med noen etiske refleksjoner knyttet til prosjektet. I kapittel fire vil jeg presentere resultatene jeg har kommet fram til, før kapittel fem presenterer drøftingen, med medfølgende oppsummering og avslutning i kapittel seks. Studien er lagt opp slik at den skal framstå mest mulig oversiktlig for leseren, og det bør være lett å kontrollere studiens pålitelighet.

2 Teoretisk rammeverk

For å belyse studiens problemstilling har jeg benyttet meg av relevant litteratur og teori. Denne teorien vil jeg presentere i dette kapitlet. I studien fokuserer jeg på familieveilederes opplevelse av å bruke familierapeutiske og systemiske perspektiver og prinsipper i en barnevernkontekst. Jeg vil i dette kapitlet derfor kort presentere barneverntjenestens historie, organisering samt noen politiske føringer, for å sette studien inn i den konteksten den tilhører. Med det sosialkonstruksjonistiske perspektivet jeg har på denne studien er det viktig å si noe om denne retningen, samt hvordan maktperspektivet og diskursene forstås i lys av dette. Jeg skriver også om noen systemiske prinsipper og familierapeutiske begreper som er relevant for funnene jeg har gjort. Jeg legger i tillegg fram relevant tidligere forskning jeg har funnet samt redegjør for hvordan jeg har funnet fram til denne teorien og forskningen. Aller først i dette kapitlet vil jeg presentere mitt vitenskapsteoretiske utgangspunkt, det hermeneutisk-fenomenologiske. Mitt vitenskapelige ståsted er viktig for hva slags teori som brukes i oppgaven, og for hvordan analysen og diskusjonen har blitt gjennomført og framstilles. Teorien som presenteres her utgjør rammen for studien.

2.1 Hermeneutikk og Fenomenologi

Denne studien tar utgangspunkt i et hermeneutisk og fenomenologisk perspektiv, og det er derfor viktig for meg å redegjøre for hvordan jeg gjennom teorien forstår dette. Dette perspektivet vil gå igjen gjennom hele studien, og hele analysen er gjennomført med dette perspektivet.

2.1.1 Hermeneutikk

Hermeneutikk er en fortolkningsmetode og en filosofi som fortolker menneskelige fenomener som språk, aktiviteter og uttrykk (Jensen og Ulleberg, 2019, s.83). Den var opprinnelig en måte å tolke eller forstå kunsten på (Gadamer, 2010, s.302). Hermeneutikken har røtter tilbake til 1600-tallet, men i mer moderne tid har filosofene Gadamer og Heidegger hatt stor betydning for utviklingen av dette begrepet (Anderson, 2003, s. 67-69).

Når man tolker tekst med et hermeneutisk utgangspunkt, legger man spesielt vekt på forholdet mellom del og helhet, dette kalte Heidegger den hermeneutiske sirkelen (Malterud, 2017, s.28, Anderson 2003, s. 68). Den handler om at man ikke kan forstå uten å ta med seg det man allerede har forstått, altså en forforståelse eller en forutinntatthet (Andersen, 2005). Som leser eller som tolker av en tekst, vil man prøve å forstå hva teksten egentlig sier. I følge Gadamer kan man ikke vite sikkert hva teksten egentlig handler om, men man vil alltid tolke teksten ut ifra den kunnskapen og de fordommene man har fra før (Gadamer, 2010). Gadamer mente at man må se på tekstene som samtalepartnere man kan lære noe av. Dette kan beskrives som den hermeneutiske sirkel hvor man kunne «se, høre og lese på nytt, bla tilbake, lytte igjen, oppdage nytt meningsinnhold (Thornkvist, 2018, s. 200). I enhver situasjon, enten det handler om å forstå en tekst, en situasjon eller et annet menneske vil man ha med seg sin for-forståelse. Etersom man gjør nye oppdagelser i situasjonen og man får erfaringer og kunnskap man ikke tidligere har hatt, vil for-forståelsen vår endre seg og når man ser på situasjonen på nytt, vil man se på den med en ny forforståelse. Dermed vil man også forstå, og tolke situasjonen på en ny måte (Andersen, 2005, s.147-148). På denne måten kan man si at hermeneutikken mener at det ikke finnes noen egentlig sannhet, men at man kan tolke fenomener på flere ulike nivåer (Thagaard, 2018, s.37). Når man tolker noe med et hermeneutisk blikk vil virkeligheten bli det man fortolker selv, og dermed det man kan forholde seg til (Hårtveit og Jensen, 2004, s. 60). Gadamer mente at det alltid vil være uendelige måter å tolke en tekst på, eller nye meninger å hente fram (Hedges, 2005, s. 162). Man kan aldri nå fram til en sann forståelse med et hermeneutisk perspektiv, da forståelsen alltid vil være en fortolkning (Anderson, 2003, s. 68).

2.1.2 Fenomenologi

Hermeneutikken henger i denne studien sammen med fenomenologien. Fenomenologi er både en filosofisk retning og en kvalitativ metode (Thoresen, et al., 2020). Den filosofiske retningen ble utviklet av den tyske filosofen Edmund Husserl, og ble sett på som en ny måte å gjøre filosofi på (Thoresen, et al., 2020, s. 22). Fenomenologi handler om å se og forstå et fenomen ut ifra subjektet som opplever fenomenet (Gadamer, 2010). Fenomenologiens utgangspunkt handler om at den vitenskapelige prosessen starter i det kjente og nære og

med utgangspunkt i hvordan noe erfares for den enkelte av oss (Thoresen et al., 2020, s. 23). Fenomenologien handler altså om at man ikke kan se på, eller forstå et fenomen på en objektiv måte, men at man ser fenomenet ut ifra subjektets perspektiv. Dermed vil det ikke finnes noen objektiv sannhet (Thornquist, 2018). Man vil alltid ha med sin egen subjektive forståelse i det man forstår. Man kan heller ikke snakke om seg selv uten at man er påvirket av verden og mennesker utenfor seg selv (Thoresen et al., 2020, s. 23). Som Wyller skriver i Christoffersens bok om profesjonsetikk (2011), at om man skal ha et fenomenologisk perspektiv, vil man ha en forståelse av at man ikke kan forstå verken seg selv eller andre uavhengig av hverandre, og heller ikke det som skjer mellom oss som noe helt annet. Man må se på alt dette samtidig (Wyller, 2011, s.58-59). Fenomenologien hevder at det er gjennom det som er felles i alle relasjoner at anerkjennelse og verdighet oppstår (Wyller, 2011, s. 59). Et viktig begrep i fenomenologien er det Husserl kalte for livsverden (Thornquist, 2018, s. 110). Livsverden kan beskrives som «den verden vi lever i til daglig, og som vi har umiddelbar fortrolighet til, og erfaring med» (Thornquist, 2018, s. 105). Det er den dagligdagse hverdagen, som vi tar for gitt og som det ikke er mulig å betrakte på avstand fordi den er grunnlaget for alle erfaringer vi gjør oss (Thoresen et al., 2020, s. 26).

Husserl mente at man måtte ha med seg begrepet om livsverden inn i vitenskapen (Thoresen, et al., 2020, s. 26). Et kvalitativt intervju er en spesifikk metode, men det er samtidig en samtale som ligner på en dagligdags samtale (Thoresen, et al., 2020, s.26). Fenomenologisk metode i kvalitativ forskning kan beskrives som «en interesse for å forstå sosiale fenomener ut fra aktørenes egne perspektiver, og beskrive verden slik den oppleves av informantene, ut fra den forståelse at den virkelige virkeligheten er den mennesker oppfatter» (Kvale og Brinkmann, 2009, s.45). Man vil se på fenomenene som blir beskrevet med en åpenhet for den livsverden de intervjuede beskriver (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 70). Sagt på en annen måte man si at man er interessert i å utforske hvilken mening de som blir intervjuet tillegger de fenomenene de beskriver (Thagaard, 2018, s. 36).

Perspektivene som vil følge videre i studien vil dermed være preget av både hermeneutisk og fenomenologisk forståelse. Jeg har ønsket å analysere informasjonsmaterialet med fokus på informantenes opplevelse av fenomenene de beskriver, samtidig som jeg er klar over at

jeg hele tiden vil forstå disse fenomenene ut ifra mine egne perspektiver, kunnskap og fordommer.

2.2 Barneverntjenesten i Norge

Konteksten for min studie er barneverntjenesten og hvordan familieterapien benyttes der. Barnevernet er en sentral del av den norske velferdsstaten. Det har eksistert gjennom lovverket i mer enn 120 år, og Norge var det første landet i verden som fikk et barnevern da Vergerådsloven ble vedtatt i 1896 (Bunkholdt og Sandbæk, 2008, s.30). I 1953 kom Lov om barnevern, og denne loven hadde et større fokus på å hjelpe hele familien, og tvangstiltak skulle kun brukes når det ble vurdert som strengt nødvendig. Disse prinsippene ble videreført da Lov om barneverntjenester ble vedtatt i august 1992, og iverksatt 1.1.1993. Imidlertid ble det også gjort en god del endringer. Blant annet ble rettsikkerheten til både barn og foreldre styrket, og prinsipper som barnets beste, det biologiske prinsipp, rett hjelp til rett tid og det mildeste inngreps prinsipp ble tillagt stor vekt (Bunkholdt og Sandbæk, 2008). Det har blitt gjort mange endringer i denne loven gjennom de siste 30 årene, men sommeren 2021 var tiden kommet for å få enda en ny barnevernlov; Lov om barnevern (Barnevernsløven). Også denne har med seg de samme prinsippene som nevnt over, og det er kanskje hvordan loven er skrevet som er den aller største forskjellen, selv om den også inneholder noen vesentlige endringer. Imidlertid er hensikten med loven den samme som tidligere:

Loven skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse.

Loven skal bidra til at barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår.

(Barnevernsløven 2021, §1-1).

01.01.23 ble den nye Barnevernsløven iverksatt. Intervjuene i denne oppgaven ble foretatt før dette, men jeg har tatt utgangspunkt i den nye loven både fordi den er svært lik den gamle Barnevernsløven og fordi det gir best struktur å forholde seg til én lov. Samt også at det er mest relevant å benytte seg av den gjeldende loven. Barnevernet i Norge er internasjonalt forankret gjennom FNs barnekonvensjon som ble inkorporert i norsk lov i 2003 (NOU 2009:8), gjennom menneskerettsloven. I barnekonvensjonen blir barnets stilling

som eget subjekt understreket, og dette legges det også stor vekt på i den nye barnevernsloven (2021). I 2014 kom prinsippet om barnets beste inn i Grunnloven (1814) ved §104 andre led, hvor det står at når det kommer til handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Det norske barnevernet er i stadig endring, og det pågår også en endringsprosess med tanke på hva slags kompetanse som skal kreves av de som jobber i barneverntjenesten. Det er fra 2031 ikke lenger tilstrekkelig med en bachelorgrad for å jobbe saksbehandler i den kommunale barneverntjenesten, og man skal helst ha en relevant mastergrad, men også videreutdanning og flerårig relevant erfaring kan godtas (Barnevernsloven, 2021).

2.2.1 Barneverntjenestens organisering

Barneverntjenesten i Norge er organisert slik at det er kommunen som i størst grad har ansvar for å utføre tjenestene. Kontakten med barnevernet har bakgrunn i en bekymringsmelding. Denne kan være sendt av ulike offentlige instanser som har kontakt med barnet, av en privatperson som har nær eller fjernere relasjon til barnet eller av foreldrene til barnet. Barneverntjenesten har en uke på seg til å konkludere meldingen og enten gjøre en beslutning om å iverksette undersøkelse, eller henlegge meldingen. Om det blir besluttet iverksettelse av undersøkelse er dette noe familien ikke kan motsette seg. I en undersøkelse vil man blant annet innhente informasjon fra offentlige instanser som kan ha kjennskap til familien barnet er en del av, man vil snakke med omsorgspersonene, dra på hjemmebesøk og snakke med barnet som bekymringen gjelder. Barneverntjenesten har tre måneder på seg til å utføre en undersøkelse og finne ut om det er nødvendig med videre hjelpetiltak eller om undersøkelsen kan henlegges. Om det er foreliggende særskilte grunner til det, eller om det er en spesielt omfattende undersøkelse, kan undersøkelsesfristen utvides til seks måneder (Bunkholdt og Sandbæk, 2008 og barnevernsloven 2021, kapittel 2 og 3). Om det er grunnlag for å tilby familien hjelpetiltak vil barneverntjenesten gjøre dette. Det er også mulig å pålegge hjelpetiltak om foreldrene ikke vil ta det imot frivillig. Det er barneverns- og helsenemnda som kan vedta pålegg om hjelpetiltak (Barnevernsloven, 2021, §3-4). I neste delkapittel vil det redegjøres for hvordan organiseringen og utførelsen av hjelpetiltak gjennom barneverntjenesten kan gjøres.

2.2.2 Hjelpetiltak

I 2021 var det 50 520 barn som mottok tiltak fra barneverntjenesten, 41 789 av disse var hjelpetiltak, resten var omsorgstiltak (SSB, 2022). Informantene jeg har intervjuet i forbindelse med denne oppgaven er familieveiledere i ansatt i barneverntjenesten, og gir først og fremst hjelpetiltaket som kalles råd og veiledning. Familieveilederne jobber alle med å gi familier veiledning med den hensikt å forbedre omsorgskompetansen til foreldre eller andre med hovedomsorg for barna. Det er et frivillig hjelpetiltak og er knyttet til Barnevernsloven § 3-1:

Når barnet på grunn av sin omsorgssituasjon eller atferd har et særlig behov for hjelp, skal barnevernstjenesten tilby og sette i verk hjelpetiltak for barnet og foreldrene. Hjelpetiltak skal være egnet til å møte barnets og foreldrenes behov og til å bidra til positiv endring hos barnet eller i familien. (Barnevernsloven, 2021)

Det finnes mange ulike former for hjelpetiltak, og hovedregelen er at hjelpetiltak som gis i hjemmet skal utføres i regi av kommunen der barnet bor (Christiansen 2015, s.24). Det er kommunen som i hovedsak har ansvar for hjelpetiltak gjennom barnevernet (Christiansen 2015, s.24). Det kan for eksempel være støttekontakt, økonomisk hjelp i forbindelse med dekking av barnehage og AKS (SFO), besøkshjem, rustesting av foreldre eller ungdommer, eller kanskje det aller vanligste hjelpetiltaket som kalles for råd og veiledning (SSB, 2022). Det finnes ikke noen tydelig definisjon på begrepet, men det kan blant annet være at man snakker med foreldrene om hvordan det går i omsorgsrollen, det kan være informasjon om barns utvikling eller om vold og skadevirkninger av vold, det kan være evidensbaserte foreldreveiledningsprogram, det kan være veiledning i hjemmet eller samtaler på kontoret. Oppramsingen her er ikke uttømmende.

Alle mine informanter arbeider som familieveiledere i barneverntjenesten. Mandatet deres er å gi foreldre råd og veiledning, enten ved hjelp av spesifikke metoder, eller ved samtaler hvor de bruker elementer fra metoder og kunnskap som de har tilegnet seg profesjonelt, og gjennom personlig erfaring. En familieveileder beskrives av Johnsen og Torsteinsson (2012) som en person som skal arbeide målrettet med barn og familier, og der arbeidet skal være preget av struktur, progresjon og utvikling. Familieveilederne skal ha en større fleksibilitet og tilgjengelighet enn saksbehandlerne (Christiansen, 2015, s. 138). Kommunene er ikke pålagt å ha et slik tilbud som de jeg har intervjuet jobber i. Veiledning er et vidt begrep og det er få

retningslinjer for hva dette skal inneholde i forbindelse med hjelpetiltak i barnevernet (Helsetilsynet, 2019). Råd og veiledning i hjemmet er noe mer omfattende enn bare råd og veiledning. Informantene jeg har snakket med tilbyr både råd og veiledning, og veiledning i hjemmet.

Det finnes mange ulike metoder og tilnærminger for å gi foreldre veiledning i barneverntjenesten. I 2015 kom det en rapport som tar for seg de mest brukte tiltakene i barneverntjenesten, og det ble undersøkt om de ulike tiltakene faktisk skaper en positiv endring for barna. Øyvind Kvello har også laget en oversikt over forskningen som finnes på mange av disse tiltakene som han kaller foreldrestyrkende programmer (Kvello, 2019). Et av tiltakene er PMTO. I denne metoden gir man familiene konkrete råd for hvordan de kan få det bedre sammen som familie (Frøyland 2005, s.117). Hensikten med denne metoden er man søker å skape et fruktbart samarbeid mellom barna og foreldrene, og å hjelpe foreldrene til å ta ledelsen i familien (Frøyland, 2005, s.118). Andre foreldrestyrkende programmer som nevnes av både Kvello (2019) og informantene, og som er utbredt i barnevernet er Marte Meo, PYC, ICDP og Cos.p. Imidlertid er det ikke rom for å beskrive disse metodene nærmere i denne studien.

Kvello har generelt vært en viktig stemme i barnevernet fra 2010 og fram til i dag, og da spesielt gjennom sin bok «Barn i risiko» (Kvello, 2015). Denne boka har hatt stor innflytelse på hvordan mange barneverntjenester utfører sitt arbeid. Boken finnes i de fleste barneverntjenester landet rundt og har for mange av tjenestene vært et sentralt hjelpemiddel for å kartlegge barns omsorgssituasjon (Kvello, 2015, s. 13). Blant annet inneholder boken sjekklister for å vurdere alvorlighetsgraden av ulike risikofaktorer samt hvilke beskyttelsesfaktorer som kan veie opp for risikoen. Mange barneverntjenester benytter fortsatt disse listene i undersøkelsene, og de kan ha stor påvirkning for hva utfallet av undersøkelsen blir (Kvello, 2015, s. 246-273). Kvellos bok er også preget av tilknytningsteori og forståelsen av samspillet mellom foreldre og barn, og hvordan dette har påvirkning på barnet utvikling. Denne teorien har påvirket hvilke hjelpetiltak og metoder som har blitt benyttet i barneverntjenesten de siste 10-12 årene. Kvello tar selvkritikk for at

det kan ha blitt for stort fokus på å gi foreldre samspillsveiledning uten å ta hensyn til andre aspekter som kan påvirke samspillet (Kvello, 2015, s. 58).

Barnevernet i Norge har vært preget av at de som jobber der skal fungere både som en kontrollfunksjon og i en hjelperrolle (Flatebø, 2005, s.22). Dette kan for noen oppleves som en utfordring som gjør det krevende å komme gjennom med hjelpen (Flatebø, 2005). Flatebø skriver dette om saksbehandlerne, men dette bør også kunne overføres til å gjelde familieveilederne.

2.2.3 Barneverntjenesten i endring

Det norske barnevernet har i de siste årene gjennomgått store endringer, og det er vedtatt ytterligere store endringer som skal iverksettes i årene som kommer. Endringene kommer på bakgrunn av kritikk både i og utenfor landegrensene. FNs barnekomite oppfordret i 2018 Norge til å utjevne forskjellene på tjenesten i de ulike regionene, og Norge har gjennom dommer fra EMD fått sterk kritikk for hvordan foreldre har opplevd seg behandlet og for hvordan beslutninger har blitt tatt på for dårlig vurderingsgrunnlag. Den nye barnevernloven kan ses på som et tilsvarende til dette, og også kravet om kompetanseheving. Ønsket og håpet er at barneverntjenesten skal bli bedre, både på å gi barn med deres familier rett hjelp til rett tid, og at de som foretar vurderinger skal gjøre dette på et mer solid vurderingsgrunnlag. Det har nylig kommet en NOU om rettsikkerheten i barnevernet (NOU 2023:7). Her er det foreslått en rekke tiltak for å i enda større grad sikre forsvarligheten i arbeidet barnevernet skal gjøre, og styrke rettsikkerheten til både barn og foreldre.

2.3 Sosialkonstruksjonisme

Sosialkonstruksjonismen er en del av den postmodernistiske tradisjonen, og er sentral for flere av de andre teoriene som blir presentert i dette kapittelet. Postmodernismen sies å være intersubjektiv og med det menes det at kunnskap utvikles i relasjonen med andre mennesker (Thagaard, 2018, s. 40). Det er flere sentrale aktører i utviklingen av Sosialkonstruksjonismen, blant annet Kenneth Gergen, Lynn Hoffmann, Michel Foucault og Michael White (Dallos og Draper, 2007, s.117). En grunnleggende ide i sosialkonstruksjonismen er at virkeligheten kan forstås og tolkes ulikt (Gergen, 2010).

Sosialkonstruksjonismen er kritisk til ideen om at verden kan forstås på én objektiv, vitenskapelig måte (Burr, 2003, s. 3). Gergen (2010) beskriver blant annet sosialkonstruksjonisme som det som vi i de relasjonene vi inngår i, blir enige om at er sant eller ekte. Vi kjenner og forstår verden gjennom relasjonene våre (Gergen, 2010). Det man kan forholde seg til, er det som skjer mellom mennesker, enten det er kortere eller lengre samhandlinger (Gergen, 2010). «Det, vi betrakter som verden, afhænger i høy grad af, hvilken tilgang vi har, og vores tilgang, afhænger av de sociale relationer, vi er en del af (Gergen, 2010, s. 13)». Gergen er opptatt av at de konstruksjonistiske dialogene flytter fokuset fra det individuelle til det relasjonelle og fra isolasjonen til forbindelsene (Gergen 2010, s.120). I ethvert system av mennesker har hvert menneske i systemet sin egen forståelse av virkeligheten, de konstruerer altså sin egen virkelighet (Frøyland, 2017, s. 30). Og det er først og fremst gjennom språket at den sosiale konstruksjonen skjer (Gergen 2010). Det er allikevel ikke slik at uten språket vil ingenting eksistere. Det handler heller om at uten språket er det vanskelig å finne en mening med det som allerede eksisterer (Gergen 2010, s.23). I sosialkonstruksjonismen er man bevisst på at mennesker har delt inn verden og mye av det som finnes i den, i ulike kategorier. Disse kategoriene kan være nyttige, men de er like fullt konstruerte og ikke en objektiv framstilling av hvordan det «egentlig» er (Burr, 2003, s. 3-4). Og gjennom historien har menneskene stadig endret kategoriene etter som hvordan det har passet oss (Burr, 2003, s. 3-4). Det finnes ikke objektive fakta i sosialkonstruksjonismen (Burr, 2003, s. 7). Sosialkonstruksjonismen hevder at de ideologiene og meningssystemer som finnes i et samfunn opprettholdes i samråd med de som til enhver tid har makten (Dallos og Draper, 2007, s.120). Dette blir beskrevet nærmere under delkapitlene om makt og diskurser.

Familieterapien er inspirert av den sosialkonstruksjonistiske tankegangen (Dallos og Draper, 2007, s.118). Måten man ser familien på i et sosialkonstruksjonistisk lys, vil være at familien er organisert som den er, ikke bare på grunn av hva man har bestemt innenfor familien, men også med bakgrunn i hvilke forventninger og krav som finnes i det samfunnet man er en del av (Dallos og Draper 2007, s.118). Man ser løsningene i terapien gjennom relasjonene, det er der forandringen skjer: «Det er i kraft av relationer, betydninger oppstår, og handlingsmønstre bliver fornuftige eller ønskværdige» (Gergen, 2010, s. 183).

2.3.1 Teorien om domenene

En sosialkonstruksjonistisk idé som kan hjelpe til med å beskrive hvordan man kan forstå samtaler med veiledningspreg i barneverntjenesten, er forståelsen om at man beveger seg innenfor ulike domener. Som ansatt i barnverntjenesten vil man være påvirket av konteksten og rammene man jobber innenfor. Lang, Little og Cronen (1990) beskriver domene som forklaringsmodell i forbindelse med hvordan profesjonelles nøytrale posisjon blir utfordret når man har et samfunnsmandat som krever at man må ta moralsk stilling. Humberto Maturana var den første til å presentere domeneteorien som kan forklare hvordan man forstår disse rammene, men skrev de aldri ned selv. Domene forstås som ulike forståelsesrammer eller kontekster man oppholder seg i, og handler ut ifra (Lang, et al., 1990). I følge Maturana er det mange domener man kan oppholde seg i og handle ut ifra, men de som beskrives i artikkelen over er tre forskjellige domener (Lang, et al., 1990, s. 40). Disse tre er estetikkens domene, produksjonens domene og refleksjonens domene.

«Domene er metaforer for tre grunnformer for samtalekontekst, som kan hjelpe oss med både å skille mellom typer av samtaler og tydeliggjøre rammene for innholdet (Grasaasen, 2022, s. 134). I estetikkens domene ligger det vi har med oss gjennom oppveksten og alle de verdiene og meningene som vi har fått med oss fra ulike institusjoner, familie, venner, studier og fra den kulturen vi er en del av. Det er dette domenet vi ifølge Maturana ser de to andre domenene gjennom (Moltke og Molly 2019, s. 238). I en barnevernkontekst vil man først og fremst jobbe ut ifra produksjonsdomenet, men også i refleksjonens domene, samtidig som man alltid er i estetikkens domene. I produksjonens domene er man bundet av lover, retningslinjer, regler og normer (Grasaasen, 2022, s. 134). Her opererer man ut fra tanken om at det finnes én objektiv sannhet, og man er ikke nødvendigvis avhengig av enighet for å få gjennomført tiltak. En familieveileder ansatt i barneverntjenesten vil jobbe ut ifra familiens tiltaksplan som er basert på undersøkelsen og vedtaket som forteller hva barneverntjenesten mener bør endres i familien, og dette er styrt av produksjonsdomenet. I refleksjonens domene ønsker man uenigheter velkommen, og man sier ikke at det finnes én virkelighet som er sann, men flere. Her tar man også et metaperspektiv på situasjonen og ser samtalen utenfra (Moltke og Molly, 2019, s. 241). I dette domenet ønskes nysgjerrigheten velkommen, og med dette også nøytraliteten. Man setter altså spørsmålsteget ved de

etablerte sannhetene målet for samtalen i dette domenet er ny innsikt, og det å oppnå flere perspektiver på situasjonene (Moltke og Molly, 2019, s. 241).

2.4 Den systemiske tankegangen

Den systemiske teorien har hatt stor påvirkning på familierapifeltet og for hvordan man arbeider med familier (Johnsen og Torsteinsson, 2012). Jeg vil under redegjøre for noen viktige prinsipper i den systemiske tankegangen, og hvordan de henger sammen med familierapien.

Å tenke og forstå systemisk handler om å se hvordan de ulike komponentene i en situasjon henger sammen (Dallos og Draper, 2007, s. 45). En av de viktigste prinsippene i den systemiske retningen er ideen om at problemene er interpersonelle og ikke individuelle, og at det er i relasjonene problemene eller utfordringene oppstår (Dallos og Draper, 2007, s. 44). Gregory Bateson er sentral i å forklare den systemiske måten å tenke på sett i en menneskelig og relasjonell kontekst (Bateson, 1972). Han var kritisk til å bruke en lineær og mekanisk måte å tenke på i møte med mennesker og det som skjer i de menneskelige relasjonene (Bateson, 1972). Systemteori handler ifølge Bateson om at utfordringer forstås i lys av sin kontekst, og at individets handlinger ses på i lys av det systemet de er en del av (Bateson, 1972). Som Frøyland skriver, er det ikke en teknikk eller metode, men en måte å tenke på, og en måte å forstå situasjoner på (Frøyland, 2017, s. 17). Det å se menneskers handlinger i sammenheng med relasjonene og systemene de lever i, framfor å se på årsaksforklaringer og individuelle personlighetsbeskrivelser, var noe Bateson forsket på, og utviklet teorier om (Anderson 2003, s. 43). Systemisk tenking hevder at det individuelle kan endre seg i takt med det relasjonelle, man endrer seg altså i takt med systemet man er del av (Dallos og Draper, 2007 s. 44). Delene som utgjør helheten har hver sin oppgave for at helheten skal fungere som den gjør, og helhetens verdi blir dermed større enn summen av delene (Dallos og Draper, 2007, s. 45).

I den systemiske tankegangen kan man ikke helt forutse hvordan en relasjon vil utvikle seg bare med bakgrunn i egenskapene til individet. Man kan se likheter mellom relasjonene basert på tidligere erfaringer, men hver ny relasjon betraktes som unik (Dallos og Draper, 2007, s. 46). Et annet viktig prinsipp er sirkulariteten i relasjonene. Enver handling kan ses på

en som en reaksjon, og enhver reaksjon ses på som en handling. Man blir gjensidig påvirket av hverandre. Dette kalles også feedback (Bateson, 1972). På denne måten blir det vanskeligere å legge skylden på den ene eller den andre (Dallos og Draper, 2007, s. 47). Det å bruke en sirkulær forklaringsmodell, framfor en lineær, i møte med menneskelige utfordringer, var en tanke som slo rot på 50-tallet (Frøyland, 2017, s. 27-29 og Jensen og Ulleberg 2019, s. 72).

Det å se individet i sammenheng av sin kontekst kan være en måte å forklare den systemiske forståelsen på (Frøyland 2017, s. 32). Kontekst et viktig begrep når man skal forstå utfordringene til en, person, familie eller gruppe. Bateson var opptatt av dette begrepet og hvordan man kan forstå menneskers handlinger ut ifra konteksten (Frøyland, 2017 og Hårtveit og Jensen 2004). Han beskrev kontekst som den psykologiske rammen en handling skjer i (Jensen, 2009, s. 28). Det er ikke handlingen i seg selv som er problemet, men i hvilke omgivelser eller i hvilken sammenheng den skjer i, altså konteksten (Bateson, 1972, s. 409). Det er interessant å finne ut hvordan ulike mennesker i et system forstår konteksten eller rammen og hvordan man handler der etter (Jensen, 2009, s. 29).

Den systemiske tankegangen har vært under stadig utvikling fra 50-tallet og fram til i dag, men fortsatt preger flere av ideene som ble utviklet på 50-tallet familierapifeltet i dag (Dallos og Draper, 2007). Et eksempel på en metode som var preget av dette tankesettet er den strukturelle tilnærmingen (Michaelsen, 2010). I familierapiens begynnelse var det et fokus på at behandleren var eksperten. Som terapeut var man som en forsker som skulle finne ut hva som var galt med familien og hva de kunne gjøre for å endre på dette. Man har etter hvert gått bort fra dette perspektivet (Hårtveit og Jensen, 2004 og Hedges, 2005). Etter hvert som familierapien og den systemiske tankegangen utviklet seg begynte man å anerkjenne at terapeuten var en del systemet (Hedges, 2005). Man kunne ikke holdes utenfor systemet man var satt til å hjelpe, og man vil alltid påvirke, og til og med bli en del av systemet. Dette ble av Bateson kalt annenordens kybernetikk (Hårtveit og Jensen, 2004, s. 58). I det man tilfører noe nytt til systemet, så vil systemet forandre seg (Hedges, 2005, s. 24-25).

2.5 Ikke-vitende posisjon

En idé og et perspektiv som har hatt betydning for familierapien de siste årene er ideen om den ikke-vitende posisjonen (Anderson, 2003). Den utviklet seg i en periode da både samfunnet og familierapien var under stor endring (Holmberg og Sundet, 2021, s. 266). Den ikke-vitende posisjonen handler om at man skal innta en nysgjerrig holdning til klienten, og prøve å så godt det lar seg gjøre å stille seg utenfor sine egne fordommer (Anderson, 2003). Harlene Anderson utviklet dette begrepet sammen med Harry Goolishian, og introduserte det i terapifeltet tidlig på 90-tallet (Anderson, 2003). Begrepet er knyttet sammen med den samarbeidsorienterte eller språksystemiske retningen innen familierapien som både Goolishian og Anderson var med på å utvikle (Anderson, 2003). Det stilles spørsmål ved at terapeuten skal ha rollen som ekspert, og ved at terapeutens kunnskap opphøyes (Anderson, 2003). Det å ha en ikke-vitende holdning vil si å ikke vite noe om hvordan andre skal eller bør leve livet sitt (Frøyland, 2017, s. 82). Anderson mener at både terapeuten og klienten er eksperter, og de tar med seg det de er eksperter på inn i samtalen. Klienten er ekspert på sitt liv, og terapeuten er ekspert på å lede samtalen (Anderson, 2003). Den ikke-vitende holdningen gir ifølge Anderson flere muligheter enn det en ekspert-holdning gir, og en av disse mulighetene er dialogen (Anderson, 2003, s. 176). Man får hele tiden mulighet til å få ny informasjon, i motsetning til om man inntar en posisjon hvor man tror man vet. Da vil man mist nysgjerrigheten og også muligheten til forandring (Anderson, 2003, s. 176). Å ha en ikke-vitende holdning vil også innebefatte at man har en ydmyk holdning til utfordringene, og selv om man har noe informasjon om den andre fra før, betyr det allikevel ikke at man kan vite noe med sikkerhet (Anderson, 2003, s. 48-49). Man er heller ikke skråsikker på at de holdningene man selv har, vil føre til en løsning (Anderson, 2003, s. 178). Anderson påpeker imidlertid at det å ha en ikke-vitende holdning ikke er det samme som å ikke vite noen ting, eller at man holder all sin ekspertise tilbake i møte med klienter. Det er heller hva man gjør med det man vet som avgjør om man har denne holdningen (Anderson, 2003, s. 308). Det å presentere det man vet med en ydmyket og et forbehold om at det finnes andre alternativer (Anderson, 2003, s. 308) står sentralt i den ikke-vitende posisjonen. Man skal la klienten snakke, og det er et prinsipp at man som terapeut skal be om tillatelse til å komme med egne tanker (Holmberg og Sundet, 2021, s. 271).

2.6 Makt

Makt er en sentral del den norske velferdsstaten og også en stor del av hvordan barneverntjenesten er organisert. Det er derfor relevant i denne studien å redegjøre for hvordan maktbegrepet kan forstås. Makt viser seg i mange ulike former i forskjellige kontekster, både skjult og åpent. Den tradisjonelle formen for makt slik den beskrives av Weber handler om at enkelte instanser eller aktører som en konge eller kirken kan ha en høyere posisjon enn en annen og dermed også makt over dem. Han har skrevet at det å bruke makt alltid vil føre til at en person kan påvirke en annen persons vilje, enten det er frivillig eller ikke for det mennesket makten utøves over (Weber i Skau, 2016, s. 34). Den tradisjonelle makten er tydelig og lett å få øye på (Holmgren, 2010, s. 191). En svært sentral person å nevne i forbindelse med definisjonen av makt er Michel Foucault. Han var en fransk filosof og psykolog som knyttes tett opp til postmodernismen (Anderson, 2003, s. 64). Han har hatt stor betydning for hvordan maktbegrepet forstås. Foucault introduserte ideen om at kunnskap og makt henger sammen og kalte det for moderne makt (Holmgren, 2010, s. 191). Har man kunnskap har man også makt, men makten produserer også kunnskap, og slik henger disse to uløselig sammen (Foucault, 2007). I denne moderne makten som Foucault beskriver, handler det om hvordan vi blir oss selv, hvordan vi utvikler oss. Kunnskapen, og det som til enhver tid oppfattes som viktig og sant i en kultur, er det som former oss, og gir makt. Det er ikke rollene i seg selv som gir makt, men kunnskapen som innehas. Makten kan ifølge Foucault være produktiv og bidra til at den sosiale verden skapes, men også til hvordan den påvirkes og utvikles (Foucault, 1995). På den måten bidrar makten til å definere et samfunn, men også til å stenge ute det som ikke passer inn. Disipliner som psykologi og juss har vært med å utvikle ideer om hvordan mennesker helst bør leve livene sine. Disse ideene har blitt til universelle sannheter som igjen har blitt et mål for hva mennesker streber etter (Holmgren, 2010, s.192). Foucault mente at man aldri kan finne en universell sannhet da sannheten til enhver tid er bestemt av hvilke diskurser som råder i samfunnet (Foucault, 1999). Dette vil jeg gå nærmere inn på i neste delkapittel, men først er det relevant å si noe om den profesjonelle makten og ikke minst motmakten som kan komme til syne i det norske hjelpeapparatet.

2.6.1 Makt og kontroll

I følge Foucault kan man ikke snakke om makt uten å nevne motmakt (Foucault, 1995, s. 106). Han mente at de undertrykte eller de som er mottakere for makten, har mulighet til å gjøre motstand. Det er kan bli farlig hvis man reduserer mennesker til passive mottakere eller ofre for makten (Foucault, 1995). Om hjelperen er bevisst sin makt, og anerkjenner at ordene man benytter seg av kan forsøke å skjule makten, kan det bidra til at klientene får benyttet seg av motmakten (Skaug, 2016, s. 32-34). Det er dermed ikke bare negativt med makten man innehar og utøver som hjelper, den er effektiv hvis man er den bevisst og bruker den riktig (Reichelt, 1999).

I alle profesjonelle sammenhenger hvor mennesker er satt til å hjelpe andre mennesker, vil det bli brukt makt i en eller annen form (Skau, 2016, s.31). Den profesjonelle har makt som klienten ikke har, og det en ubalanse i relasjonen (Christoffersen, 2011, s.68). En profesjonell hjelper vil alltid ha en dobbeltrolle i møte med klienten, uansett hvilken sammenheng hjelperen jobber i (Skau, 2016, s.61). «Våre profesjonelle handlinger og holdninger kan være nedbrytende eller oppbyggende – for oss selv så vel som for andre. Den som lever av å ta del i andres liv, burde derfor ikke ta lett på kvaliteten av sin delaktighet» (Skau, 2016 s. 15). I en profesjonell sammenheng, og også i barnevernet benytter man seg av et profesjonelt språk. Språket er med på å beskrive utfordringene og løsningene for å kunne hjelpe, men det er også en måte å få makt over klientene eller de som skal hjelpes (Skau 2016, s. 54-56).

Foucault mente at det et menneske har makt til å gjøre med et annet menneske handler om hva slags kunnskap som er gjeldende i et gitt samfunn (Burr, 2003, s. 68). For eksempel vil hva slags kunnskap og regler som eksisterer og som er akseptert i Norge, gi grunnlag for hva man kan gjøre som ansatt i barnevernet. Man kan si at barnevernet er preget av både den moderne makten og den tradisjonelle, i det at den er styrt av myndighetene, men samtidig er sterkt påvirket av de ulike disipliner som juss, psykologi og samfunnsvitenskap gjennom utdanningen og forståelsen av hva som er en god nok barndom samt hvordan man som ansatt i barneverntjenesten møter familiene.

2.7 Diskursteori

Foucaults teorier om makt er nært knyttet til hans forståelse av diskurser, og til hvordan makt henger sammen med diskursene (Burr, 2003, s. 67). Foucault hevdet at diskursene er praksiser som former objektene det snakkes om (Foucault, 1972, s. 49). Det er flere måter å forstå begrepet på og også i vitenskapen er det mange ulike definisjoner og bruk av ordet (Winter Jørgensen og Phillips, 1999, s. 9). At det henger sammen med språket og hvordan det er strukturert i ulike grupper samt hvordan man vil snakke innfor den gitte diskursen, synes det imidlertid å være enighet om (Winter Jørgensen og Phillips, 1999, s. 9). Diskurser handler om reglene og de aksepterte måtene å tenke og leve på som man har innenfor et samfunn, en måte å forstå verden på (Winter Jørgensen og Phillips 1999, s. 9) Diskursene refererer til meninger, metaforer og fortellinger som på en gitt måte sammen framstiller en hendelse (Burr 2003, s. 64). Hva som skal bli sagt og hvordan man skal snakke om det som blir sagt, kan avgjøres av diskursene (Øfsti, 2010, s. 19). Foucault var sosialkonstruksjonist i det at han mente at kunnskap ikke bare er en avspeiling av virkeligheten. Sannheten er en diskursiv konstruksjon konstruert av de ulike regimene som til enhver tid råder i verden, og det er disse som avgjør hva som er sant og usant (Winter Jørgensen og Phillips, 1999, s. 22). Et eksempel på en diskurs som har vært rådende i terapifeltet er den modernistiske diskurs (Anderson, 2003, s. 59). Anderson trekker fram denne diskursen som viktig i relasjonen mellom terapeut og klient og hun beskriver hvordan denne har hatt stor betydning for hvordan man ser på menneskelig adferd. Forestillingen om at man kan finne fram til objektive sannheter om hvordan mennesker handler og tenker er sentral i denne diskursen (Anderson, 2003, s. 59). Denne forestillingen har ifølge Anderson ført til at terapeuten blir fremstilt som en ekspert på sitt felt, og den som trenger hjelp eller behandling blir underlagt «eksperten» (Anderson, 2003, s. 60). Diskurser er nært knyttet opp mot sosiale strukturer og praksiser (Burr, 2003, s. 64). Selv om det eksisterer flere diskurser rundt et objekt, vil hver enkelt akseptert diskurs hevdes å være sannheten av de som tror på den (Burr, 2003, s. 65).

Det vi kaller kunnskap eller vitenskap er bare det som har blitt akseptert som sannhet i det samfunnet vi lever i. I den vitenskapelige diskursen har det vi ser på som vitenskapelig sannhet når det gjelder for eksempel barneoppdragelse forandret seg over et kort tidsrom

og kan ikke bare skyldes vitenskapelige framskritt. Det handler om hva vi i dette samfunnet ser på som gjeldende sannheter eller diskurser (Burr, 2003, s. 68).

2.8 Tidligere forskning

Det finnes en god del forskning på barnevern i Norge, og med flere forskjellige innfallsvinkler. Det er de senere årene skrevet flere rapporter på oppdrag fra det offentlige som tar for seg hjelpetiltak i barnevernet samt hva som bør forbedres i det norske barnevernet. I 2015 kom det en forskningsrapport som handler om de ulike hjelpetiltakene og nytteverdien av disse (Christiansen, 2015). Det har også kommet en rapport hvor 106 barnevernssaker ble gjennomgått. Her fant man at mange saker ikke er nødvendig fulgt opp verken med tanke på lovverk eller gjeldene anbefalinger (Helsetilsynet, 2019). I 2017 kom det en artikkel som omhandler at det er lite forskning på virkningen av hjelpetiltak som tilbys og at det er for lite kunnskap om hvordan man gir god nok hjelp til familier med «komplekse» problemer (Fauske, et.al, 2017). En annen artikkel gjennomgikk hvordan hjelpetiltaket råd og veiledning blir benyttet i tiltaksplaner i 84 ulike familier. De fant at det i for liten grad tas hensyn til konteksten familien lever i når tiltakene blir skrevet (Ljones, et al., 2019).

Det er skrevet flere doktorgradsavhandlinger som omhandler ulike aspekter ved barnevernet, og flere som tar foreldrenes perspektiv, og da med et systemisk og familieterapeutisk utgangspunkt. Syrstad sin avhandling om foreldre som har mistet omsorgen for barna sine (Syrstad, 2020) og Westby sin som omhandler foreldres opplevelse av lang kontakt med barnevernet (Westby, 2021) er eksempler på dette. Syrstad fant at det var utfordrende for foreldrene å åpne opp om hva de synes var utfordrende fordi de var redde for at det kunne bli brukt mot dem (Syrstad, 2020). Westby fant blant annet at det var viktig for marginaliserte foreldre å føle at de hadde medvirkning i saken sin, samt at det var for lite kunnskap om marginaliseringsprosesser blant barnevernsansatte (Westby, 2021). Juul har forsket på hvilke diskurser som råder i barnevernfeltet og hvordan dette påvirker arbeidet som gjøres i norske barneverntjenester (Juul, 2010). Det er skrevet flere masteroppgaver som omhandler familieterapeuter som jobber i barneverntjenesten, og hvordan de forstår sin rolle, samt hvordan de opplever ulike dilemmaer ved jobben

(Koppang, 2019 og Zahlsen, 2022). Det er også skrevet noen masteroppgaver om foreldres opplevelse av å motta veiledning fra familierapeuter i barnevernet, og noen med spesielt fokus på opplevelsen av systemisk veiledning. Imidlertid har det vært utfordrende å finne annen forskning som har disse perspektivene.

Av utenlandsk forskning finnes det flere forskningsartikler som er relevante også for det norske barnevernet. «From doing to being: the tensions of systemic practice in social work – group reflective supervision in child protection» omhandler hvordan systemisk praksis og da spesielt reflekterende team kan brukes av sosialarbeidere i det engelske barnevernet (Child Protection) (Bingle og Middleton, 2019). Denne artikkelen fant at det var en fordel når barnevernsarbeidere hadde systemisk kompetanse, da denne kompetansen bidro til at de ansatte var i stand til å se problemene til familiene de var i kontakt med på en mer nyansert og mindre lineær måte. Dette gjorde også at de så flere muligheter til hvordan de kunne bidra til å løse disse utfordringene. De fant blant annet ut at bruk av hypoteser i barnevernsarbeid bidro til bedre vurderinger, som igjen bidro til at familiene fikk bedre hjelp (Bingle og Middleton, 2019). Hypotesebruk måtte imidlertid kombineres med en systemisk forståelse for at det ikke skulle bli lineære og sykeliggjørende årsaksforklaringer (Bingle og Middleton, 2019). I en artikkel om mødre som har blitt fratatt omsorgen for barna sine gjennom det engelske barnevernet, understrekes viktigheten av et helhetlig perspektiv i oppfølgingen av foreldrene, både før og etter omsorgsovertakelsen (Memarnia et al., 2015). I en annen artikkel med fokus på det engelske barnevernet konkluderes det med at det vil være hensiktsmessig å ha en systemisk tilnærming til arbeidet med familiene (Hall og Slembrouck, 2011).

Koppang (2019) sin masteroppgave om familierapeuten i barnevernkontekst tar for seg hvordan familierapeutene benytter seg av systemiske prinsipper, og dette er en oppgave jeg har blitt inspirert av gjennom min egen forskningsprosess.

2.9 Litteratursøk

Det har blitt foretatt søk på følgende søkemotorer: Oria, Google Scholar, Brage og Idunn. Jeg har også funnet relevante rapporter skrevet på oppdrag fra norske myndigheter. Her har det blitt brukt Google. Det har blitt søkt både på norsk og engelsk, da jeg hadde et ønske om å finne forskning på mitt tema også utenfor det som er forsket på i Norge. Søkeord som har blitt benyttet er knyttet opp mot problemstillingen. «Familieterapi», «barnevernet» «makt», «systemisk tenkning», «systemisk forståelse», «familieterapi i barnevernet», «hjelpetiltak i barnevernet», er norske søkeord jeg har benyttet meg av.

Av engelske ord og begreper har jeg foretatt søk på: «family therapy in clinical practice», «family therapy in child protection», «systemic practise». Alle søkene, både norske og engelske har blitt foretatt fra september 2022 til april 2023.

I prosessen med å finne fram til relevant litteratur har jeg blitt inspirert av andre masteroppgaver som omhandler lignende temaer som min egen oppgave. Jeg har funnet litteratur gjennom litteraturlister til både relevante artikler, doktorgrader og masteroppgaver. I tillegg har jeg funnet litteratur gjennom å manuelt lete på studiebiblioteket. I forbindelse med å lete etter en bok, fant jeg andre bøker i nærheten som viste seg å være relevante. Forskingen jeg har funnet er ikke uttømmende for hva som finnes av relevant forskning på feltet, og det er sannsynlig at noe har blitt oversett.

3 Metode

Metoden kan beskrives som det man bruker for å komme fram til målet (Johannesen et.al 2016, s. 25). I denne studien er det benyttet kvalitativ metode for å nå målet. I kvalitativ metode inntar forskeren en fortolkende rolle, og for å gjøre denne tolkningen må det benyttes en analysemetode (Johannesen et al., 2016, s. 151). Forskningsdesignet og analysemetoden som er benyttet er sterkt inspirert av Kirsti Malterud sin versjon av systematisk tekstkondensering (Malterud, 2012 og Malterud, 2017). Jeg vil i delkapitlene under redegjøre for metoden jeg har brukt, og for hvordan jeg har gått fram i hvert enkelt steg av prosessen.

3.1.1 Utvalg og rekruttering

Intervju ble valgt som tilnærming for innhenting av data til min studie. Det har vært en spennende prosess å finne informanter til mitt prosjekt, og jeg erfarte at jeg måtte være mer frimodig og kreativ enn jeg hadde forventet før denne prosessen begynte. Det er viktig å være strategisk i det å finne informanter i en kvalitativ studie (Malterud, 2017, s. 58). Dette er med på å gi resultatene validitet (Malterud, 2017, s. 58). Kriteriene for informantene var at de var ansatt som familieveileder eller familieterapeut i en stor (minst 30 ansatte) barneverntjeneste samt ha minst toårig videreutdanning i familieterapi. Informantene som har blitt valgt har derfor til en viss grad vært strategisk valgt ut i det at de måtte oppfylle en forholdsvis smal beskrivelse (Thagaard, 2018, s. 54). Samtidig har jeg som en del av prosessen med å finne informanter benyttet meg av snøballmetoden (Thagaard, 2018, s.56-57). Det vil si at jeg ba de informantene jeg allerede hadde fått kontakt med om å igjen ta kontakt med andre i sitt nettverk som oppfylte intervjukriteriene (Thagaard, 2018, s. 56) Jeg har tatt i bruk eget nettverk og spurt de jeg vet jobber i feltet og som kjenner noen som kjenner noen som kan være aktuelle. Jeg brukte flere ulike kanaler som tekstmelding, epost og Facebook, og opplevde tidvis at det var utfordrende å finne så mange informanter jeg ønsket. Til slutt var det fire som takket ja til å være med på mitt prosjekt. Alle informantene er kvinner med etnisk norsk bakgrunn. Dette var ikke kriterier, men overvekten av stillingene i barnevernet fylles av etnisk norske kvinner mellom 30 og 54 år (SSB 2022). Et annet element er at jeg selv er en etnisk norsk kvinne, og med bakgrunn i at jeg brukte eget

nettverk kan det ha vært med på å påvirke hvem som endte opp som informanter. Jeg vil argumentere for at dette ikke gjør informasjonen informantene kommer med mindre gyldig, da de representerer den største gruppen av de jeg ville forske på. Samtidig er det sannsynlig at resultatene hadde blitt annerledes om jeg hadde brukt informanter med et annet kjønn, etnisitet eller alder. Et annet spørsmål er om gruppen som jobber som familieveiledere, eller for den saks skyld tar videreutdanning i familierapi, er en for homogen gruppe, men det er ikke et tema jeg har tatt stilling til i dette prosjektet. Jeg valgte å begrense utvalget til å gjelde familieveiledere ansatt i barneverntjenesten. Det ville også vært interessant å se på hvordan kontaktpersoner med videreutdanning i familierapi bruker kunnskapen, men for at studiet ikke skulle bli for bredt, valgte jeg å ikke inkludere denne gruppen i min studie.

3.1.2 Intervjuguiden

Før gjennomføringen av intervjuene utarbeidet jeg en intervjuguide med spørsmål og temaer som jeg vurderte som viktig for det jeg var opptatt av i min problemstilling (Malterud 2017, s. 133). Med bakgrunn i at mine intervjuer skulle være semistrukturerte, var min intervjuguide ikke veldig detaljert, men besto av ulike temaer med noen spørsmål under hvert tema (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 143). I intervjuguiden var jeg opptatt av å ha noen korte spørsmål som krevde mindre refleksjon i begynnelsen. Dette gjorde jeg for at det skulle være enkelt å komme i gang med intervjuet og for at informantene skulle bli komfortable og kjenne seg trygge i samtalen (Thagaard, 2018, s. 101). Etter hvert kunne jeg gå litt dypere inn i temaene, og også spørre mer detaljert om det jeg som forsker var interessert i å få vite noe om. Intervjuguiden ble sendt til veileder som godkjente den, før den ble tatt i bruk. Den ble også sendt inn som en del av søknaden til NSD. Se for øvrig intervjuguiden i sin helhet i vedlegg 4.

3.1.3 Intervjuene

Intervju som metode ble valgt på bakgrunn av at jeg ønsket å forske på informantenes egne opplevelser, synspunkter og forståelse (Thagaard, 2018, s. 12), altså en fenomenologisk tilnærming (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 45). Jeg valgte det Kvale og Brinkmann (2009) kaller et semistrukturert intervju i min innsamling av data til studien. Et kvalitativt

forskningsintervju ligner på en hverdagslig samtale, men den har en tydelig hensikt som er å forstå noe ved informantens daglige virke, fra vedkommende sitt perspektiv (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 43). I intervjuene blir kunnskapen til mellom informant og forsker, man skaper informasjonsmaterialet sammen (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 37). Da intervjuene skulle gjennomføres tok jeg kontakt med informantene i forkant for å avklare tid og sted. Det var viktig for meg at intervjuene ble gjennomført på steder informantene følte seg komfortable og trygge, og det var informantene selv som valgte hvor dette skulle være. I kvalitative intervjuer er man som forsker med å påvirke intervjuprosessen, og man tenker ikke at man skal avdekke noe skjult, men heller at man i intervjuprosessen er med på å konstruere en samtale og en virkelighet (Kvale og Brinkmann, 2009). Jeg gjennomførte fire intervjuer med den samme intervjuguiden. Allikevel erfarte jeg at det ble ulik lengde på intervjuene. Alle intervjuene ble noe kortere enn jeg hadde forestilt meg på forhånd. Det kan det være ulike grunner til, for eksempel kan det ha hatt betydning hva som skjedde mellom informant og meg som forsker. Noe annet jeg oppdaget underveis i intervjuprosessen var utfordringen med å legge til side egne tanker om hva som ble sagt av informantene i intervjuene. Jeg erfarte under alle intervjuene at jeg ble engasjert over ulike ting som ble sagt og selv om jeg ikke kommenterte eller fremla egne holdninger og meninger med det verbale språket, er det sannsynlig at jeg viste større engasjement for noe som ble sagt enn for noe annet. Dette er noe som kan ha påvirket resultatene mine.

3.1.4 Transkripsjonen

Hensikten med å transkribere er på best mulig måte fange opp det informanten ville dele i intervjuet, og da er det ifølge Malterud akseptert å redigere transkripsjonen noe (Malterud, 2017, s. 78). Det er samtidig viktig å ikke begynne tolkningen av materialet allerede på dette stadiet (Malterud, 2017, s. 78). For meg var det viktig å gjennomføre transkriberingen selv. Dette ga meg mulighet til å bli bedre kjent med mitt materiale og til begynne tankeprosessen for videre analyse allerede da (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 189). Kvale og Brinkmann skriver at transkriberingen ikke er en direkte avskrift av virkeligheten, men at det er en konstruering og tolkning av den muntlige kommunikasjonen (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 192). Dette var jeg bevisst i transkriberingen, og også i analyseprosessen. I min transkribering fjernet jeg noen fyllord som ble sagt mange ganger etter hverandre samt omgjorde dialektord til

standard bokmål. Jeg tok også bort noen av mine egne responser i teksten, da det å beholde alle mine innskutte ord ville stykket opp de meningsbærende enhetene og gjøre det mer krevende å analysere intervjuene. Jeg ga informantene nye navn i transkripsjonene for å bevare anonymiteten. Det at jeg gjorde transkripsjonen selv gjorde at det var lettere å gjøre disse vurderingene og fortsatt bevare meningsinnholdet i intervjuene. Det gjorde meg også bedre kjent med materialet, som var en fordel når jeg skulle i gang med analysen (Malterud, 2017). Se vedlegg 5 for et utdrag fra en tilfeldig valgt ut transkripsjon.

3.1.5 Refleksivitet

Utfordringer ved å forske på eget felt er noe jeg har vært bevisst på gjennom hele prosessen, og det er derfor viktig for meg å dele noen tanker om refleksivitet. Refleksivitet innebærer at vi erkjenner og overveier betydningen av vårt eget ståsted i forskningsprosessen (Malterud 2021, s. 21). I denne prosessen har jeg vært bevisst min egen rolle i forskningen. Det at jeg kjenner feltet jeg forsker på så godt, kan gjøre at forskerrollen min i intervjuene blir påvirket av at jeg identifiserer meg med informantene og i stedet for en forsker blir en «infødt» (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 92). Jeg etterstrebet å unngå dette så godt som mulig, men det er sannsynlig at jeg ikke lyktes fullstendig. Dette har også vært viktig å være bevisst på under analysen. Thagaard skriver at en risiko ved å forske i et felt man kjenner godt fra før kan være at den forståelsen man kommer fram til etter hvert i prosessen blir en «innenfra» forståelse (Thagaard, 2018, s. 190). Malterud skriver noe av det samme, at de mønstrene jeg ser, avhenger av de mønstrene jeg har evnen til å kjenne igjen (Malterud, 2021, s. 43). I og med at jeg selv har arbeidet over flere år i feltet jeg forsker på, og at jeg fortsatt arbeider i feltet, vil min evne til å se være preget av dette. Mine resultater vil være annerledes enn om en annen skulle tolket nøyaktig de samme resultatene. Dette har jeg hatt som et fokus gjennom hele prosessen. Det er vanskelig, om ikke umulig for meg, å legge fra meg det jeg har med meg fra før. Dette kan være en svakhet med oppgaven, samtidig har jeg hele tiden stilt meg selv kritiske spørsmål for å kunne være bevisst at jeg tolker ut fra eget perspektiv. Jeg mener at ved å være bevisst min egen rolle i forskningen, og tolkningen av materialet, kan jeg det også være en styrke at jeg kjenner deler av feltet så godt som jeg gjør.

Man vil som forsker alltid påvirke forskningsprosessen, og man kan aldri stille seg helt på utsiden (Malterud, 2017).

3.1.6 Validitet og relevans

Når man skal måle validiteten i et kvalitativt forskningsprosjekt blir det viktig å redegjøre for om fremgangsmåten og funnet som kommer fram reflekterer det som er hensikten med studien (Johannesen et al., 2021, s. 265). Det er også viktig at den gjenspeiler virkeligheten (Johannesen et al., 2021, s. 265). Et annet spørsmål er om forskningen kan frambringe begreper som kan være nyttige i andre deler av feltet enn akkurat det som studeres (Johannesen et al., 2021, s. 257-258). I kapittel fire og fem i denne masteroppgaven vil jeg som forsker presentere tolkninger av materialet jeg har samlet inn. Det er viktig å begrunne disse tolkningene godt for å bevare forskningens validitet (Thagaard, 2018, s. 193). Malterud skriver at for at et forskningsresultat skal være relevant bør det på en eller annen måte tilføre noe nytt til feltet det forskes i (Malterud, 2017, s. 22). Jeg vil argumentere for at mitt prosjekt har relevans for feltet jeg har skrevet om. Bare i Oslo kommune finnes det mange avdelinger innenfor barneverntjenesten som jobber med veiledning til familier, og jeg mener det er relevant for de fleste barneverntjenester å få vite noe om hvordan en videreutdanning kan påvirke arbeidet som utføres.

En svakhet med denne oppgaven er at jeg kun har intervjuet fire personer. De er få, og alle tilhører store barneverntjenester i Østlandsområdet. Med så få informanter fra så like tjenester kan det være vanskelig å generalisere funnene. Samtidig skriver Malterud at det er mulig å nå metningspunktet selv med et lite antall informanter (Malterud, 2017). En annen mulig svakhet er at jeg ikke har intervjuet noen av foreldrene eller barna som mottar hjelpen som gis, og man kan dermed ikke si noe om hvordan de som mottar hjelpen opplever endring. Samtidig har mitt perspektiv vært å utforske de profesjonelles opplevelse, og her sammenfaller mange av svarene som informantene gir, og derfor mener jeg at resultatene på et vis kan ha betydning for andre barneverntjenester med lignende størrelse og utfordringer.

3.1.7 Forskningsetikk

Min studie er meldt inn til, og godkjent av det som tidligere het Norsk senter for forskningsdata (NSD), nå Sikt (se vedlegg 1). Alle informantene har fått et informasjonsskriv om prosessen, som jeg også har gått gjennom muntlig med dem i forbindelse med gjennomføringen av intervjuene. De har skrevet under på et samtykkeskjema, og informantene har gjennom hele prosessen hatt mulighet til å trekke sitt samtykke. Det har vært viktig for meg å være transparent om forskningsprosessen, og etter intervjuene skrev jeg en logg for å få med meg nyanser som kunne være av betydning, også utover det som ble sagt (Malterud, 2017). Gjennom analysen skrev jeg analyselogg for å kunne spore hele analyseprosessen. Dette gjorde jeg for å være så transparent som mulig, og for at jeg kunne finne tilbake til tankerekken mine, og kontrollere at tolkningene jeg gjør er godt begrunnet.

Min forforståelse har preget hele forskningsprosessen, og preger også resultatene. Det har ikke vært noe mål for meg å være helt objektiv, da jeg har et fenomenologisk-hermeneutisk perspektiv på forskningsprosessen. Det vil si at jeg har vært opptatt av informantenes opplevelser av fenomenene de beskriver, samtidig som analysen blir påvirket av min egen forforståelse gjennom hele prosessen. Jeg har gjennom hele prosessen vært bevisst dette, og en kritikk av studien kan være at jeg er forsker for nært mitt eget felt. Det å forske i eget felt kan farge analysen og det er viktig å hele tiden være bevisst på at det ikke er mine egne oppfatninger som skal komme fram.

3.2 Analysemetode

I min analyse av intervjuene benytter jeg meg av systematisk tekstkondensering slik det blir beskrevet av Kirsti Malterud (Malterud, 2017). Denne metoden er sterkt inspirert av den fenomenologiske analysemetoden til Giorgi (Malterud, 2012 og Malterud, 2017, s.115). Bakgrunnen for dette valget var at jeg ønsket å beskrive og analysere funnene ut ifra informantenes livsverden.

Jeg har en hermeneutisk fenomenologisk måte å tolke og analysere informasjonen jeg har fått fra informantene. I det legger jeg at jeg er opptatt av informantenes virkelighetsoppfatning av de fenomenene de beskriver. Samtidig har jeg med meg

forståelsen av at det er jeg som subjekt som tolker og forstår hvordan informantene forstår. Jeg kan derfor aldri være sikker på at jeg forstår at det informantene mener, er det de ville sagt at de faktisk mener. Som Gadamer hevder (2010), kan teksten tolkes på uendelige måter og jeg kan kun forstå ut ifra min virkelighet. Jeg vil etterstrebe å så godt det lar seg gjøre framstille mine informanternes virkelighet og deres beskrivelse av fenomenene jeg ønsker belyst. I delkapitlene under vil jeg beskrive stegene i Malteruds versjon av systematisk tekstkondensering (Malterud, 2017) og samtidig forklare hvordan jeg selv fulgte denne prosessen.

3.2.1 Første steg

I den første fasen av analysen skal man ifølge Malterud få et helhetsinntrykk av materialet man har samlet inn (Malterud, 2017, s. 99-100). Jeg begynte med å lese alle de transkriberte intervjuene mine to ganger, før jeg skrev opp noen tanker jeg fikk etter hvert intervju. Informantene hadde hver sin farge på utskriftene av intervjuene, slik at jeg skulle klare å skille de fra hverandre. Jeg skrev deretter ned noen foreløpige temaer som jeg opplevde som relevante for problemstillingen og forskningsspørsmålene mine. De første, foreløpige temaene jeg noterte meg var det normative dilemmaet, det systemiske perspektivet og faglige begreper. I denne fasen skal man forsøke å sette sine forforståelser til siden og se materialet fra informantenes ståsted (Malterud, 2012, s. 797). Det var en krevende prosess å lese gjennom materialet uten å se for mye på detaljene. Det var også en øvelse i å være bevisst mine egne forforståelser og kjenne på det som vekket resonans i meg, uten at det nødvendigvis var disse elementene som var de viktige funnene. Malterud skriver at det er et godt tegn når de foreløpige temaene man finner i det første steget av analyseprosessen skiller seg fra de temaene man har i intervjuguiden (Malterud, 2017, s. 100). De viktigste temaene fra min intervjuguide var «arbeid med familiene» og «familieterapi i arbeidshverdagen». Mine første foreløpige temaer var ikke de samme som senere skulle bli til hovedkategorier, men de ga meg ideer til den videre analysen (Malterud, 2017, s. 100).

3.2.2 Andre steg

I den andre delen av analysen skal man ta med seg det som karakteriserte seg som meningsbærende enheter i første steg videre, og legge resten til side (Malterud, 2017, s. 100). Her skriver Malterud at det er en fordel å få hjelp til å lese gjennom intervjuene for å få flere blikk på materialet (Malterud, 2017, s. 100). Jeg fikk i tillegg til meg en medstudent til å lese gjennom intervjuene, og til å lete etter temaer som kunne gi et annet blikk på materialet enn det jeg hadde fått til alene. Jeg hadde anonymisert intervjuene og endret navn, slik at konfidensialiteten var ivaretatt, før intervjuene ble lest av medstudenten. Malterud er videre opptatt av at man bruker tid på å diskutere de foreløpige temaene før man tar en endelig avgjørelse (Malterud, 2017, s. 100). I dette steget må man gå gjennom hele teksten en gang til for å ta en godt begrunnet avgjørelse for hva som blir med videre. Dette gjorde jeg også sammen med medstudenten og vi hadde flere diskusjoner om hva skulle være hovedkategorier. I denne prosessen hadde jeg laget for mange overordnede temaer og måtte gjennom en forhandling for å få ned antallet, og for å gjøre hovedkategoriene tydeligere (Malterud, 2017, s. 101). Da jeg hadde gjennomgått alt materialet en gang til, begynte jeg med kodingen (se vedlegg 6). Da gikk jeg gjennom setning for setning for å finne ut hva som skulle plasseres under hvilket tema. I denne prosessen hadde jeg også kommet fram til noen subgrupper. Underveis i kodingen måtte jeg legge til noen, men valgte også å ta vekk noen subgrupper som ikke passet likevel. Det var nyttig å ha en analyselogg i denne prosessen for å hele tiden kunne se tilbake på hvordan jeg tenkte. Føring av analyselogg kan også være med på å gi mer refleksivitet og troverdighet til analysen (Larun, 2010).

Under er en tabell som forklarer hvordan jeg først organiserte funnene under hovedtemaer og subgrupper. Subgruppene ble endret på underveis, men tabellen viser hvordan de først så ut.

Tabell 1, Funn og kodeprosessen

Tema	Subgrupper
Familieterapi i barnevernet	Familieterapeutiske tilnærminger Holde på kunnskapen Tid og støtte fra leder
Det lineære opp mot det sirkulære	Barneverndiskursen Makt
Holdningsendring	Relasjonsbygging Ikke-vitende og nysgjerrig

Etter å ha gjort en del av kodingen endret jeg hovedtemaet «holdningsendring» til å hete «systemiske tilnærminger». Jeg beholdt det opprinnelige temanavnet som en subgruppe under det nye hovedtemaet. I analyseloggen begrunnet jeg dette med at det opplevdes som at funnene som kom fram under både holdningsendring, relasjonsbygging og ikke-vitende og nysgjerrig egentlig handlet om det systemiske perspektivet som det framsto som at alle informantene hadde fått en ny holdning til etter familieterapistudiet. Noen subgrupper valgte jeg å fjerne underveis i prosessen da jeg så at disse ble for små, og dermed ikke relevante (Malterud, 2017). En av disse var subgruppen «svevende» som handlet om at flere av informantene opplevde studiet som veldig bredt og svevende. Både fordi det var få meningsbærende enheter under dette temaet, og fordi det ikke var relevant for problemstillingen, tok jeg vekk denne subgruppen.

3.2.3 Tredje steg

I det tredje steget at analyseprosessen i systematisk tekstkondensering skal man skrive kondensat fra subgruppene i hvert hovedtema (Malterud, 2017, s. 105-107). Dette er en form for meningsfortetting (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 212). Kondensatet skal skrives i

jeg-form, og blir et slags «gull-sitat», men det er ikke et direkte sitat. Det er en sammenfatning av meningsinnholdet i en subgruppe, og skrives som jeg-form for å gi tydelig inntrykk av at det er en sammenfatning av det informantene faktisk har sagt (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 212). I kondensatene kommer det fram hva jeg som forsker er opptatt av å finne svar på ut ifra materialet som er samlet inn (Malterud, 2017, s. 106). Å skrive disse kondensatene var en krevende øvelse som gjorde det tydelig om de ulike subgruppene faktisk var relevante, og at de meningsbærende enhetene i hver subgruppe faktisk handlet om samme tema. Jeg var nøye med å benytte meg av ord og begreper som informantene hadde brukt i intervjuene, for at det skulle være tydelig at dette ikke bare var mine tolkninger av det som var blitt sagt (Malterud, 2017, s. 106). Å skrive disse kondensatene hjalp å tydeliggjøre de funnene som var viktigst for problemstillingen. Et eksempel på et tekstkondensat fra subgruppen som handler om relasjonsbygging, er følgende: «Jeg har blitt opptatt av relasjonens betydning og viktigheten av å få en trygg relasjon for å kunne gjøre en god jobb. Jeg vil bli kjent med familien og deres verdier før jeg kan jobbe med endring». Kondensatet som handler om barneverndiskursen var følgende: Jeg er opptatt av det at det er mange måter å ha et godt liv på, og at det kan se annerledes ut for mennesker. Samtidig er min jobb å hjelpe foreldrene å gi barna sine god nok omsorg etter norsk standard. Hva skal barn slippe å tåle i Norge. For meg er det en fin ting at vi har noen tydelige retningslinjer å forholde oss til, og at det faktisk er noen ting som ikke er greit. Også i denne prosessen jobbet jeg sammen med en medstudent, slik at kondensatene ble mer nyanserte, og ikke så preget av mine egne forforståelser (Malterud, 2017, s. 106).

3.2.4 Fjerde steg

I det fjerde steget skal det man har gjort i de foregående stegene settes sammen til en helhet. I denne fasen måtte jeg gå mye tilbake til de hele intervjuene for å kontrollere at funnene jeg hadde gjort i analysen, ikke var tatt ut av kontekst (Malterud, 2017, s. 111). Dette er også et viktig prinsipp for hermeneutisk tolkning, at man benytter seg aktivt av den hermeneutiske sirkelen (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 216-217). Teksten som ble skrevet i denne fasen er den som presenteres i neste kapittel, altså den som presenterer de endelige funnene som har blitt gjort. Også her brukte jeg analyseloggen aktivt, og det ble gjort noen endringer på overskriftene fra hvordan de så ut da de bare var subgrupper (Malterud, 2017,

s. 110). Jeg brukte tekstkondensatene som utgangspunkt for hva som ble presentert i hver subgruppe, men også resultatet av kodingen ble brukt aktivt i denne fasen.

Tekstkondensatene var nyttige i prosessen med å sikre at det som ble presentert i hver subgruppe passet sammen med overskriftene. Jeg har også skrevet inn flere av de meningsbærende enhetene fra de ulike subgruppene, for å gi bedre validitet til funnene. I neste kapittel følger funnene jeg har kommet fram til gjennom analyseprosessen.

4 Presentasjon av analysen

I dette kapitlet vil jeg presentere funnene slik de framstår for meg etter at analysen er gjennomført. Jeg har som beskrevet over anvendt en variant av systematisk tekstkondensering modifisert av Malterud (2012 og 2017). Analysen er basert på tekstkondensatene som ble skrevet i steg nummer tre av analysen. Selv om jeg er opptatt av informantenes oppfatning, er jeg bevisst på at det er slik jeg tolker informantenes opplevelse som kommer fram i analysen. Det er også viktig å påpeke at det er fire forskjellige opplevelser som blir sammenfattet og at det ikke er slik at alle informantene oppfatter alt likt. Jeg har allikevel forsøkt å få fram likhetstrekkene i funnene, samtidig som det er viktig å få fram de ulike nyansene i det informantene forteller om. Under vil det først bli gitt en kort presentasjon av informantene, før funnene blir presentert. Alle navnene er endret for å bevare konfidensialiteten. Funnene er delt inn i tre hovedgrupper, hvor alle hovedgruppene har noen underkategorier eller subgrupper. De ulike gruppene er konstruert basert på intervjuene, analysen og med den hensikt at de best mulig svarer på problemstillingen, som nevnes igjen her:

Hvordan opplever familieterapeuter i barnevernet at de får benyttet seg av familieterapeutiske og systemiske ideer og prinsipper i sitt arbeid med familier?

4.1 Presentasjon av informanter

Alle informantene jobber i et familieteam i store barneverntjenester på Østlandet. Tre av de fire informantene hadde byttet jobb etter at de fulførte familieterapistudiet, og ønske om ny jobb var også noe de oppga som årsak for å ta studiet. To av informantene jobber i samme barneverntjeneste. I familieteamene jobber de på bestilling fra kontaktpersoner eller saksbehandlere, som vil si at hva de skal ha fokus på i familiene, i stor grad er bestemt før de blir kjent med familiene. Familieveilederne har ingen direkte beslutningsmyndighet, men de har allikevel stor påvirkningskraft når det gjelder hvilke beslutninger som blir tatt. Under følger en kort presentasjon av hver enkelt informant. Jeg minner igjen om at navnene informantene omtales med er fiktive.

Eirin hadde jobbet i barneverntjenesten i to år på det tidspunktet intervjuet fant sted. Hun har en toårig videreutdanning i familierapi og systemisk praksis, og denne utdanningen fullførte hun rett før hun begynte å jobbe som familieveileder i barneverntjenesten. Hun hadde erfaring fra rusfeltet fra tidligere.

Tone hadde jobbet som familieveileder i barneverntjenesten i ett år da intervjuet ble gjennomført. Hun har en treårig master i familiebehandling som hun tok rett etter fullført bachelor i barnevernspedagogikk. Tone jobbet i en annen barneverntjeneste i omtrent ett år, før hun begynte i tjenesten hun jobbet i da intervjuet fant sted.

Trine hadde jobbet som familieveileder i barneverntjenesten i seks måneder da intervjuet ble gjennomført. Hun har en toårig videreutdanning i familierapi og systemisk praksis som hun ble ferdig med rett før hun begynte å jobbe som familieveileder. Hun hadde erfaring fra institusjon samt jobbet flere år som kontaktperson i barneverntjenesten før hun begynte på videreutdanningen.

Frida hadde jobbet som familieveileder i barneverntjenesten i ti år. Hun hadde jobbet ved den samme tjenesten hele denne perioden. Hun har en toårig videreutdanning i familierapi. Utdanningen hadde hun fullført for omtrent åtte år siden. Hun tok utdanningen etter at hun begynte i jobben, men fortalte hun tok den fordi hun ble oppfordret til dette av arbeidsplassen.

4.2 Systemiske prinsipper

Under dette temaet presenteres det funn om hvordan informantene opplever at de systemiske prinsippene har blitt en del av hvordan de jobber, og hvordan de forholder seg til familiene de møter. Informantene er opptatt av at de har opplevd en holdningsendring i hvordan de forstår familier og deres utfordringer. Det blir også presentert noen opplevde dilemmaer i det å jobbe systemisk i en kontekst som barneverntjenesten.

4.2.1 En holdningsendring

Alle informantene fortalte at de ser på situasjoner og familier på en annen måte enn det de gjorde før de tok studiet. Det kunne være utfordrende å sette fingeren på akkurat hva det

var, men at det var en generell holdningsendring syntes å være noe alle trakk fram som en viktig utvikling. De beskrev seg som at de hadde blitt mer nysgjerrige, og bedre trent til å tenke en gang til. De var også opptatt av hvordan de møter familiene og hvordan de forstår relasjonene. De har blitt mer opptatt av å lete etter muligheter, er opptatt av konteksten og forståelsen av hvordan man ser på et problem. Eirin sa blant annet: «Det er jo en tankegang mer enn en modell, på en måte». Hun var også opptatt av viktigheten av å ha med seg det systemiske perspektivet i møte med familiene, og av hvordan utfordringer oppstår i relasjoner. «Det er ikke alltid din skyld eller min skyld, det er noe mellom oss som skjærer seg». Frida var også opptatt av at familieterapien alltid er med henne, og at den har hjulpet henne å bli mindre bastant og mer ydmyk i møte med familiene. «(...) Jeg føler at familieterapien er med, den er alltid med meg i hvordan jeg tenker (...) i det at det ikke nødvendigvis er noe fasitsvar, familier kan velge å leve på helt andre måter enn hva jeg ville valgt å leve på. Alle her påvirker hverandre og jeg er fullstendig med på å påvirke denne familien ved at jeg er her». Hun fortalte at noen ting var vanskelig å vite om kom fra familieterapien eller noe annet, fordi det hadde blitt intuitivt og en del av henne, men «samtidig så vil jeg jo tro at, altså det kommer fram hos meg at jeg stiller, at jeg er opptatt av relasjoner og hvordan man blir påvirket, hvordan familiedynamikken er, hvordan parforholdet er, opptatt av å ikke ta en side at det er ulike historier på en måte, ulike opplevelser av en situasjon».

Trine på sin side fortalte at hun før studiet var mer opptatt av å finne ut hva som var problemet og årsaken til det, men etter studiet var det viktigere å se på hvordan problemet påvirker familien og hva det gjør med relasjonene. Hun fortalte at holdningen hennes har blitt «endret i hvordan på en måte jeg ser på systemet og relasjonene og hvor mye som påvirker enkeltindividet. Videre sa hun: «Kanskje før at jeg hadde mer fokus på å finne ut av problemet, i stedet for å se hva som ligger bak, hvordan påvirker problemet familien og hva gjør dette problemet med hele dynamikken og relasjonene mellom de enkelte». Tone fortalte at hun hadde med seg det at det ikke fantes ett riktig svar. Hun fortalte at noe en veileder hadde sagt til henne en gang, var noe som hadde blitt viktig for henne i arbeidet med familiene: «Jeg kan gi deg minst to svar, også kan du prøve å tenke ut det tredje».

4.2.2 Å opprette en god relasjon

Informantene var opptatt av at det er viktig å opprette en god relasjon før man kan forvente å få til endring. Det vil uansett være usikkert om det skjer en stor endring i familiene, men flere av informantene var opptatt av at endring ikke kan forventes hvis det ikke har blitt opprettet en relasjon som kjennetegnes av gjensidig tillit og trygghet. Foreldrene bør få opplevelsen av at familieveilederen vil dem vel. Frida fortalte at i arbeidet med nye familier ville hun aldri begynt med å undervise, men heller bli kjent med familien, hva de er opptatt av og hva de opplever som utfordrende: «Jeg ville prøve å bli kjent med de, hva er de opplever som utfordrende da, hjemme hos seg, og hva er styrkene deres, også absolutt. At de skal få lov til å vise meg det». Eirin trakk fram at det var betydningsfullt å ha en allianse med familien, og at dette kan ta tid: «Vi kan liksom ikke presse ting ned på folk, vi må ha de med, vi må ha den der alliansen for å få til ting liksom».

Tone fortalte at «viktigheten av relasjon, og i møte med dem vi skal jobbe med, og hvordan vi kommuniserer og oppretter en relasjon som kan være trygg nok», var viktige elementer hun hadde fått med seg fra studiet, og som hun var opptatt av i jobben sin. Hun trakk fram at det fokuset hun hadde på relasjonen opplevdes som særlig viktig med tanke på at hun jobber i barneverntjenesten, og at mange av foreldrene hun møter er preget av skam og frykt.

Alle sa at de stort sett opplevde godt samarbeid med kontaktpersonene og at selv om de får en bestilling, og en «tidsfrist» for når det bør ha skjedd en bevegelse i familien, er det likevel en forståelse for at det kan ta tid å opprette en trygg relasjon.

4.2.3 Nysgjerrig, ikke-vitende

Alle informantene fortalte at de var blitt mer opptatt av å være nysgjerrig i møte med familiene. Eirin sa blant annet at hun var opptatt av at hun var en gjest folks liv, og nysgjerrigheten var en viktig del av dette: «(...) det er jo mest den kommunikasjonsformen som jeg tenker at jeg har veldig med meg fra familierapien da, tenke at man er en gjest i folks liv, ha den der respekten og nysgjerrigheten». Hun fortalte videre: «Og det da å gå først inn i deres verden og finne ut, okay hva er deres utgangspunkt, hva er det dere tenker, ikke

sant, bare det å snakke om hva er et barn for noe, ikke sant, så kan man jo få veldig mange ulike svar».

En undrende holdning ble trukket frem av Tone, som en viktig verdi for henne, hun fortalte det å være «åpen og transparent gjennom å ha en undrende holdning, eller flere hypoteser». Også Frida brukte dette ordet, og at dette var noe hun brukte for å forsøke å se situasjoner fra flere sider «at jeg bare liksom stiller litt sånn undrende spørsmål, at vi liksom kan undre oss mer, fremfor at jeg skal vite hvordan, prøve å se ting fra forskjellige sider». Trine sa at hun ønsket å ha en ikke-vitende holdning for å hjelpe familiene til finne fram til løsninger uten at hun nødvendigvis fortalte familiene hva det var. Og hun var også blitt opptatt av at det kunne være en fordel om familien selv fikk definere hva de trengte hjelp med og hvordan de opplevde utfordringene barneverntjenesten kanskje mente at de hadde.

«Det er jo det å ikke være ekspert da, og ha en ikke-vitende, undrende holdning. Og det at det ikke nødvendigvis er mine råd som er til hjelp for familien. Også er det noe med å få familien til å selv til å klare å komme fram til disse løsningene på egenhånd, og at er mer, vil hjelpe mer på sikt da. Selv om jeg ser at det ikke fungerer i alle familier, ja» - Trine.

Både Trine, Frida og Eirin trakk fram at denne holdningen også kan ha noen utfordringer med seg i en barnevernkontekst. Frida trakk for eksempel fram at hun var opptatt av at det er nødvendig å ha med seg at selv om foreldrene forstår ting på én måte, og at man har denne holdningen, så kan det være at barna er i behov av at foreldrene må slutte med noe, eller begynne med noe i et annet tempo enn det foreldrene er i stand til å finne ut av uten at de får en tydelig beskjed om det. Frida var også opptatt av at hun ikke bare kunne gjette på om familiene hadde fått med seg noe i veiledning: «Det holder ikke da. Fordi konsekvensen kan være at de mister barna sine, fordi de ikke har fått tydelig nok veiledning fra meg (...) Det tror jeg kan være utfordringen slik jeg tenker det, med familierapien. Fordi da skal man ikke vite, og så lenge det er nyttig for deg så.. Og det tenker jeg, det holder ikke.» Flere utfordringer som dette blir trukket fram i neste hovedgruppe.

4.3 Familieterapi i barnevernet

Dette hovedtemaet handler om hvordan informantene opplever at de får benyttet seg av de familieterapeutiske tilnærmingene, og hvordan det er lagt til rette på arbeidsplassen for å jobbe slik de ønsker og opplever som nyttig, i møte med familiene. Tendenser som kommer fram i funnene handler om hvordan informantene erfarer at de får benyttet seg av elementer fra tilnærminger framfor å bruke «rene» familieterapeutiske metoder, og hvordan de opplever nytteverdien av dette. Mulige årsaker til hvorfor det ikke oppleves som nyttig eller mulig å bruke rene familieterapeutiske tilnærminger, kommer også fram under dette temaet.

4.3.1 Familieterapeutiske tilnærminger

Samtlige av informantene fortalte at de ikke bruker noen spesiell familieterapeutisk tilnærming eller metode i møtet med familiene. Informantene fortalte at de hadde vært innom flere retninger på studiet, men at det av flere ulike årsaker oppleves som at det ikke var rom for å benytte seg av én spesifikk metode. Flere av dem hadde imidlertid et ønske om å bli bedre på spesifikke metoder, men opplevde at de ikke hadde tid og rom for dette i en travel arbeidshverdag.

«Man jobber veldig på egen tue, og man har ikke så god tid alltid til å forberede seg til et møte, og det er jo noe med at jeg ikke har rukket å få alle metoder, tilnærminger under huden, så det er ikke naturlig for meg å ta det like mye i bruk som det hadde vært hvis jeg hadde følt at det her er noe som jeg virkelig mestrer da». – Trine

Hun oppga også at det krever et visst refleksjonsnivå fra foreldrene som hun ofte erfarte at foreldrene ikke hadde. Imidlertid nevnte alle informantene flere retninger de ble introdusert for på utdanningen. To av informantene trakk fram at de syns det hadde vært inspirerende å lære om narrativ tilnærming, og at det var nyttig å bruke elementer fra både narrativ metode og andre aspekter ved familieterapien i møte med familiene.

Tre av informantene fortalte at de brukte elementer fra strukturell familieterapi, men også her var det kun snakk om elementer. For eksempel fortalte Frida at hun syns det var spennende når hun kunne plassere folk i rommet etter som hvilken rolle de hadde i familien.

Eirin fortalte at hun synes det var interessant at hun på studiet hadde fått inntrykk av det var bra at man hadde gått bort fra den strukturelle og strategiske familierapien, «men det er jo det jeg opplever at vi kanskje bruker mest i barneverntjenesten, nettopp fordi vi må gi veldig direkte veiledning, og vi har faktisk noe bedre å komme med enn, og det er på en måte nesten litt fyfy å si i familierapien».

Alle informantene var opptatt av de hadde blitt inspirert av studiet og samtlige fortalte at de brukte flere teknikker eller begreper som de sa at de hadde fått med seg fra studiet. Eksempler på noen av disse elementene var sirkulære spørsmål, forskjellsspørsmål, genogram og det å tenke kontekstuell.

Frida fortalte: «mye av spørsmålene mine er liksom strukturelle, ikke sant, og jeg er opptatt av genogram, og jeg kan på en måte prøve å se hvordan en familie er strukturert, så jeg tror jeg ser på veldig mange nye måter uten at jeg nødvendigvis setter ord på det». Hun fortalte videre at hun brukte andre type spørsmål enn hun ville gjort før: «Hva ville moren din sagt? Hvis moren er død da ikke sant, eller hvis faren din satt i den stolen, ja sånne ting ville jeg aldri spurt om før». Trine fortalte at hun ofte tegner opp en sirkel for foreldrene for å illustrere hvordan de gjensidig påvirker hverandre. Den generelle oppfatningen av informantene var at de opplevde det som fint å benytte seg av elementer fra ulike metoder fra familierapien, og at de erfarte at det var nyttige verktøy i møte med familiene, samtidig som flere av dem skulle ønske de kunne mer, og fikk mer tid til å bli bedre på de ulike tilnærmingene. Frida oppga at tolk kunne være en hindring hva gjaldt å benytte seg av familierapeutiske metoder, og Trine nevnte at det kunne være en utfordring om hun opplevde at foreldrene ikke var vant med å reflektere.

4.3.2 Eksempler fra praksis

Flere av informantene trakk fram møter med familier hvor de opplevde at benyttet seg av familierapeutiske metoder. Eirin fortalte at hun synes det var spennende å ha familiesamtaler med både søsken og foreldre til stede. Hun fortalte hvordan hun stiller spørsmål som kan få frem hvilke roller foreldrene og barna tar i familien, og hvordan dette påvirker samspillet. Ved å involvere hele familien fikk hun mulighet til å hjelpe et barn som sett utenfra hadde det noen ville kalt reguleringsvansker. Gjennom samtalene med hele

familien, forsto foreldrene at det ikke handlet om at gutten var vanskelig, men om hvordan gutten ble møtt når han hadde det vanskelig. I forbindelse med dette sa Eirin videre: «Og det er jo også veldig systemisk, det er jo egentlig ett barn som strever. Også tenker jeg at det handler ikke om bare han. Det handler om familien han er en del av, i et systemisk perspektiv, og liksom vennskapene hans og skolen hans. (...) Jeg har prøvd å snakke om det på en måte som gjør at han ikke blir et problembarn, for det er han ikke». Dette beskrev Eirin som en «suksess familieterapi-historie».

Tone på sin side fortalte om en mor hun hadde stilt ett konkret spørsmål som hun opplevde at moren hun stilte det til, strevde med å svare på. Dette var en mor som Tone hadde hatt en del kontakt med og som fortalte at hun opplevde å ha fått god hjelp fra Tone. Tone spurte mor om hvis barnet hennes var i rommet, hva ville han ha sagt om hvordan han har det nå? Tone fortalte at moren strevde med å svare på dette spørsmålet, og at hun i stedet svarte på at skolen ikke sa hva gutten hadde sagt. Tone forsøkte å stille spørsmålet på flere måter, men opplevde at moren ikke forsto hva hun mente. Det hadde blitt brukt tolk med denne moren, og språklige misforståelser kan ha vært en medvirkende årsak til at det ble utfordrende.

4.3.3 Mulighet til å holde faget ved like

Som nevnt over hadde informantene eksempler på at de benyttet seg av ulike elementer fra familieterapien. Alle informantene fortalte at de hadde et ønske om å opprettholde kunnskapen de hadde fått med seg fra studiet. Informantene opplevde støtte i det kollegiale fellesskapet og dette var noe tre av fire informanter beskrev som viktig. Det kunne allikevel være vanskelig å finne tid i en travel hverdag. Tone fortalte at vi er jo egentlig fire som har familieterapi, og ei som er miljøterapeut i vårt team da, så vi har egentlig kjempegod anledning til å liksom, og det her er et tema vi har tatt opp på teammøtet, ja det var liksom det, hvordan skal vi løfte fram faget i større grad, men så bare blir det nedprioritert og jeg vet ikke hva det handler, hvis jeg skulle tenkt hva de handler om så er det der alle er opptatt og det er vanskelig å samkjøre kalenderne sine»

For Eirin var det viktig med muligheten til å snakke om faget i teammøter og i andre mer uformelle møtepunkt med kollegaer. Frida fortalte at hennes team fikk veiledning fra ulike

eksterne familieterapeuter og at det var en fin mulighet til å holde faget ved like. Tone uttrykte at hun tenker at det er viktig at arbeidsstedet gir tid og mulighet til å opprettholde og utvikle seg i faget for at man skal få benyttet seg av det. Hun fortalte at det kan være problematisk fordi det ofte er travelt på arbeidsstedet. Hun fortalte at arbeidsstedet og lederen hennes gir henne friheten til å jobbe slik hun ønsker, og mener er til det beste for familiene, men samtidig er det ikke lagt opp til at man har ekstra tid til å forberede seg til treff med familiene, og da er det kanskje ikke tilrettelegging allikevel. Tone og Frida fortalte at det kunne være en hjelp når det var studenter i praksis på avdelingen. Frida trakk fram at det kunne motivere henne til å lese mer, og til å holde seg faglig oppdatert. Trine fortalte at hun adresserte dette da hun begynte i jobben, at det hadde vært nyttig å ha en arena hvor de kunne snakket om faget.

« (...) Men jeg tok det faktisk opp da jeg startet at jeg synes det var veldig synd at vi ikke snakket om familieterapien, og at det var lett at det gikk bort, fordi det ble veldig mye fokus på det barnevernfaglige, så nå har vi startet opp faktisk med å møtes oss tre som har familieterapi for å snakke om faget. Også har vi satt i system at vi skal ta med noen elementer fra familieterapien i enkelte av teammøtene.» - Trine

Samtlige informanter opplevde lederen sin som positiv til å benytte seg av familieterapeutiske prinsipper i arbeidet. Lederen til Eirin og lederen til Frida hadde selv videreutdanningen i familieterapi. Selv om lederen til Tone og Trine ikke hadde det, oppga de også lederen som positiv til faget. Imidlertid var det ingen av lederne som tok initiativ til hvordan dette skulle se ut i praksis og hvordan det skulle gjennomføres.

4.4 Det sirkulære i møte med det lineære

Under dette temaet forteller informantene om noen aspekter de opplever som utfordrende med det systemiske perspektivet og det å jobbe i en barnevernkontekst som er preget av en lineær forståelse. Det kommer fram at det er krevende, men også å spennende å jobbe i et felt som er så preget av en lineær forståelse, og med tydelige retningslinjer for hva som er aksepterte måter å være foreldre på i Norge. Utfordringen med å jobbe med familier som kanskje ikke ønsker hjelp, samt dilemmaet med å jobbe mellom makt og kontroll blir også trukket fram her. Et funn som stikker seg ut, slik jeg tolker informantene, er at de opplever

det som en styrke å ha med seg perspektivene de fikk med seg gjennom videreutdanningen og at det er nyttig å bruke dette i møte med det lineære perspektivet som barnevernet på mange måter er preget av.

4.4.1 Å ha med seg både det sirkulære og det lineære perspektivet

Informantene var alle opptatt av hvordan det kunne føre med seg noen utfordringer å jobbe systemisk, men at det også er en nyttig måte å tenke på, og å ta med foreldrene inn i. «Det er ikke din eller min feil, men noe som skjer mellom oss». Samtidig var hun opptatt av det er nødvendig å være tydelig når noe går over en grense. Eirin sa at det er veldig nyttig å ha med seg det store bildet, men at noen ganger må hun si at nok er nok, og at foreldrene må endre på noe.

«(...) Livet er lineært også. Noen situasjoner får visse konsekvenser, sånn er det bare. Det er jo også viktig å lære» - Eirin.

Hun fortalte videre om hvordan det var å begynne på familieterapistudiet med bakgrunnen sin og hvordan hun opplever at noen av verdiene hun erfarte som viktige i familieterapien kan være utfordrende å forholde seg til i barnevernet: «Jeg kom jo fra en ganske sånn verdibasert arbeidsplass, der man har noen tanker om hva som er godt og vondt, ikke sant, så kom jeg inn i familieterapien som er relativt sånn 'alt er relativt', og det flyter litt og krasjer litt med barneverntjenesten, som er ganske normativ». Samtidig var hun tydelig på at hun selv hadde begynt å tenke mer sirkulært: «Jeg ser mer kompleksiteten, det å tenke mindre lineært og mer sirkulært (...), det gjør jo jobben mer komplisert egentlig, for man kan ikke liksom bare 'ja, sånn, nå skjedde dette, da er dette konsekvensen' liksom». Eirin fortalte videre at hun liker spennet mellom det sirkulære og lineære: «Jeg liker at jeg hele tiden sjekker inn begge, ikke sant. Det som er riktig å gjøre i forhold til barns rettigheter og jussen, og liksom saksgangen, hva blir riktig nå? (...), på den andre siden må jeg sjekke inn med liksom familieterapien, hvordan det systemiske, ja 'hva er det som egentlig skjer her nå, er det for mye fokus på én person?'. (...), stort sett går det over ens da, synes jeg» - Eirin.

Frida fortalte at hun var opptatt av å være tydelig med foreldrene og det kunne være en motsetning til familieterapien som hun opplever at ikke har noen riktige svar, eller at det er

fem forskjellige veier å gå, og så kan man velge en av dem. «Men jeg har behov for å formidle at det finnes noen riktige svar» - Frida. Alle informantene trakk fram at noe av det viktigste de fikk med seg fra studiet var forståelsen av at de som veiledere eller terapeuter blir en del av systemet i møtet med familiene, og at det er noe de opplever som et svært nyttig perspektiv. Det å ha med seg holdningen om at man påvirker relasjonen, at foreldrene har andre syn på barneoppdragelse og man kan finne ut av veien videre sammen oppleves som nyttig, men flere opplevde det som viktig å bruke dette i kombinasjon med å formidle kunnskap og gi foreldrene noen tydelig svar. Frida fortalte:

«Jeg må ha en allianse med foreldrene hvor de opplever at jeg ønsker de vel, også klarer ikke jeg å være så veldig lenge i sånn, dette skal vi finne ut av samme-greia. Jeg føler jeg at jeg sitter med kunnskap som de kan ha god nytte av, hvis de tror at jeg ønsker de vel, så vil jeg gjerne snakke med de, formidle kunnskapen på en måte som er forståelig for de da. Det tenker jeg er å ha respekt».

Det å ikke ta noe for gitt ble også trukket fram, og bevisstheten rundt det at man alltid har med seg en forforståelse. Perspektivet om å være nysgjerrig og opptatt av å finne ut av familiens verdier, samtidig som man kan være tydelig og dele den kunnskapen man har. Tone fortalte at hun ikke var skråsikker lenger, men at hun samtidig var opptatt av dilemmaet det er å jobbe familieterapeutisk med familier som har tiltak fra barnevernet nettopp fordi hun opplever at det ikke er noen 'riktige' svar i familieterapien. Dette blir mer beskrevet i neste delkapittel.

4.4.2 Barneverndiskursen

Ingen av informantene har noen beslutningsmyndighet, og dette trakk flere fram som positivt for arbeidet og for relasjonen til familiene. Imidlertid fortalte flere at de kunne gå så inn i familiene og deres måte å tenke på, at de kunne bli blinde for hva som egentlig er normalt og hva som er «godt nok» i en norsk kontekst. Eirin beskrev at hun opplevde det som positivt å ha tett samhandling med kontaktpersonen til familiene blant annet for å bli minnet på hva bekymringen faktisk var. Hun kunne bli dratt inn i det at folk har ulike verdier, men at det å huske hva som faktisk er akseptert som greit og ikke greit i Norge er noe som også er viktig å ha med seg i arbeidet.

«Når man jobber med foreldre som har ansvar for små barn så kan man på en måte jobbe seg inn i forståelse for hvordan de tenker, og hvorfor de gjør som de gjør, men det gjør ikke nødvendigvis saken noe bedre av den grunn». (...) vi er jo sånn som vil strekke seg i det uendelige, så det er jo bra at noen går og bærer den bekymringen, og må på en måte ta avgjørelsene, for man blir jo veldig, hvert fall, tenker jeg, jeg flytter jo inn hos familien, sånn i hodet.» - Eirin

Frida fortalte at hun på sin side ikke har noen problemer med å være tydelig med foreldrene med tanke på å formidle hva som er akseptert og ikke. «For selv om det er greit i Uganda å slå barn, så er ikke det greit i Norge». Frida var opptatt av å ikke bare være i foreldrenes landskap hele tiden, men at hun som ansatt i barnevernet har et ansvar for å formidle hva som er greit og ikke på en tydelig måte. Samtidig var hun opptatt av at det kan være flere måter å leve livet sitt på og at hun ikke må være enig i alt. «Litt med å legge mitt til side, og finne ut hvordan vil du, hva er et bra liv for din familie, men samtidig innenfor disse rammene av hva som er greit i Norge» - Frida.

Tone fortalte at hun kunne oppleve det som en utfordring at kontaktperson lagde veiledningsmålene som hun skulle veilede etter, og at det ikke alltid passer med foreldrene eller at hun som veileder opplevde at det var problematisk å jobbe med disse målene før en del andre ting var på plass. Da kan det også være krevende å få til den endringen som kontaktpersonen kanskje må kreve for at barna skal ha det godt nok hjemme. Tone trakk også fram dilemmaet med at hun opplever at en generell holdning i familierapien er at det ikke finnes noen riktige svar, men at i barnevernet må det kanskje være noen riktige svar. «Jeg tenker der representerer familierapien litt at det ikke er to streker under svaret, eller en gitt løsning på ting, og det er jo også et dilemma i barnevernet, syns jeg» - Tone.

4.4.3 Makt i hjelperollen

I løpet av intervjuene var alle informantene innom hvordan de opplever makten de besitter som hjelpere og kontrollører. De var opptatt av hvordan denne makten påvirker relasjonen til familiene i større eller mindre grad. Som nevnt i begynnelsen av kapittelet har ingen av informantene noen reell beslutningsmakt, men de var likevel svært bevisst at de har stor innflytelse på hva som skjer med familiene, og klar over betydningen deres vurderinger har

for framtiden til de familiene de er i kontakt med. «(...) som familieveileder sitter jeg ikke med noen beslutningsmakt, men jeg har jo ganske stor påvirkning, og det gjør jo kanskje noe med hvordan familiene også opplever meg, og hvordan de åpner seg (...) (Trine). Frida fortalte at hun opplever makten som veldig kompleks, og at hun kan tenke at hun har en god relasjon og har mye tillit til henne som hjelper, men at det plutselig kan komme fram at foreldrene ikke har den tilliten allikevel. «Jeg tenker at det er veldig komplekst, at vi skal på en måte hjelpe, vi er hjelpere, men sitter også med en makt, og jeg på den ene siden, så opplever jeg at det er mange som får stor tillit til oss, men samtidig andre ganger så kan jeg bli overrasket over, 'å ja, de har fortsatt ikke det', og kanskje kommer de aldri dit. Fordi det er en frykt der». - Frida

Eirin var opptatt av det er komplekst å være hjelper når kontrollen er så tett opptil. Hun trakk fram begrepet «frivillig tvang», at foreldrene er så presset at de ikke våger å si nei til hjelpen barneverntjenesten tilbyr. «(...)», så da bruker jeg nesten tre måneder da, bare på å liksom prøve å få de inn i hva vi driver med her, og liksom roe ned da». Tone fortalte at hun synes det er utfordrende at hjelpen hun tilbyr er frivillig, men at den i praksis er tredd over hodene på foreldrene «fordi vi vurderer eller andre er bekymret for hvordan de er foreldre». Og at i en slik kontekst blir det viktig å være transparent med foreldrene, og gi beskjed når hun blir bekymret, for barnas skyld. Rapportene var også noe som Tone mente ikke passet så bra med det familieterapeutiske perspektivet, da man gjør vurderinger av målene på en måte som oppleves som statiske. Og at disse rapportene også fører til at makten får mye plass, og at det kan gå på bekostning av relasjonen til foreldrene og hvor åpne de faktisk våger å være. «Nei, det er vanskelig, for jeg tenker at det påvirker også veldig de vi møter da, at vi skal ha den makten vi forvalter. Det tar veldig mye plass. Og jeg kan godt forstå at foreldre for eksempel ikke opplever å fortelle alt, i det rommet fordi det skal rapporteres og det skal vurderes.» - Tone

5 Drøfting av funn

I dette kapitlet diskuteres funnene fra informantene opp mot teorien som er presentert kapittel 2, sammen med forskningen som er presentert i samme kapittel. Slik jeg har tolket informasjonen fra informantene har det utkrystallisert seg noen hovedfunn som sier noe om hvordan familieveilederne opplever å få benytte seg av de familieterapeutiske og systemiske prinsippene i sin praksis. Disse vil diskuteres og drøftes i dette kapitlet. Diskusjonen er basert på teorien som er relevant for problemstillingen og det er viktig å nevne at det vil være mange andre måter man kan forstå og diskutere funnene på, som ikke kommer fram her. Med bakgrunn i at jeg har en fenomenologisk og hermeneutisk tilnærming til funnene er det viktig å påpeke at både funnene og diskusjonen i stor grad er preget av min tolkning av informantenes opplevelser. Jeg har valgt å ha samme struktur på diskusjonen som i presentasjonen av funnene, for at det skal bli oversiktlig for leseren og for at funnene skal komme tydelig fram.

5.1 Den systemiske tankegangens påvirkning

Alle informantene fortalte om at de har fått nye perspektiver på hvordan de forstår problemer og situasjoner de møter på i jobben sin. En grunnleggende holdningsendring for hvordan de utøver arbeidet sitt kan framstå som er viktig funn. Informantene forteller hvordan de benytter seg av systemisk tankegang i møte med familiene, og at de har med seg det systemiske perspektivet når de forstår problemer. De beskrives at de har blitt mer opptatt av det som skjer mellom mennesker og dette har blitt betydningsfullt for arbeidet. I Bingle og Middletons (2019) artikkel om hvordan de systemiske prinsippene ble lært til ansatte i barnevernet, kom det fram at dette opplevdes som nyttig, men at det kunne oppleves som utfordrende å ha med flere hypoteser inn i arbeidet med familiene. Artikkelen beskriver hvordan det kan være en utfordring å komme med mange hypoteser i et paradigme hvor normen er å tenke årsak-virkning. Informantenes oppfatning av dette er slik jeg tolker det noe mer positivt vinklet. De forteller for eksempel at det det er mer nyttig å se på hvordan problemene påvirker relasjonene, heller enn å finne årsaken til problemet. Det kan være ulike årsaker til at deres oppfatning er annerledes enn den forskningen beskriver. Informantene forteller om at de er takknemlige for at det ikke er de som har

beslutningsmakten. Kan det å ha mindre beslutningsansvar gjøre den systemiske tenkemåten mer tilgjengelig fordi de kanskje opplever en større frihet i arbeidet?

Flere av informantene sa at de opplever både som positivt, men også utfordrende at deres opplevelse av familierapien er at det ikke finnes noen riktige svar. Dette kan gå overens med det sosialkonstruksjonistiske perspektivet og jeg tolker det dit hen at noen av aspektene de beskriver er inspirert av dette perspektivet (Gergen, 2010). De ulike meningene om hvilken betydning det sosialkonstruksjonistiske perspektivet skulle ha i arbeidet kan representere ulike holdninger som finnes i feltet. Der både Tone og Trine var opptatt av at det var et fint perspektiv å ha med seg, var Frida opptatt av at hun som representant for barnevernet hadde et ansvar for å formidle at det ifølge henne faktisk finnes noen «riktige svar». Det sosialkonstruksjonistiske perspektivet om at det ikke finnes noen objektiv og sann beskrivelse av virkeligheten (Gergen, 2010) kan gjøre det lettere å se foreldrenes perspektiv og kanskje bidra til at man er mer nysgjerrig på å finne ut av hvordan de tenker. Samtidig var alle informantene opptatt av de har et spesielt ansvar for barna når de jobber i barnevernet, og det å ta hensyn til foreldrenes virkelighetsoppfatning ikke kan gå på bekostning av dette. Den sosialkonstruksjonistiske tilnærmingen hvor man er kritisk til at det finnes én vitenskapelig sannhet utfordres av systemet som i praksis sier at det finnes noe som er sant om hva en god barndom er. Som fagperson inspirert av det sosialkonstruksjonistiske tankesettet, vil man anerkjenne at det finnes «sannheter» som man må forholde seg til, men samtidig vil man stille spørsmål ved om disse sannhetene faktisk er nyttige for akkurat den familien de skal hjelpe (Lorås, et al., 2022, s. 23). Dette vil forhåpentlig bidra til at man har en ydmykhet overfor familiene som bidrar til et bedre samarbeid enn man det ville hatt om man jobbet ut ifra tanken om at det finnes absolutte sannheter.

Frida fortalte at det hadde blitt integrert i henne at hun ønsker å bli kjent med familien uten å ta noen side, og at hun er opptatt av hvordan relasjonene påvirker dynamikken. Hun trekker i dette fram hvordan den systemiske tenkemåten har blitt en del av henne, og hvordan dette preger arbeidet hun utfører. Hun er opptatt av å være undrende i møte med familiene, og av å finne ut av hvordan de ønsker å leve livene sine. Frøyland skriver at det å være nysgjerrig ikke er en teknikk, men en holdning som kommer fra sirkularitetsprinsippet

(Frøyland, 2017, s. 55). Som terapeut eller familieveileder er man stadig opptatt av å ha en spørrende feedbackprosess sammen med klientene for å utvikle ny informasjon (Frøyland, 2017).

Eirin forteller hvordan hun opplever at den systemiske måten å jobbe på er mer en tankemåte enn en modell. Dette skriver også Frøyland i sin bok om den systemiske samtalen (2017). Alle informantene forteller om hvordan de opplever at denne tankemåten har blitt en del av dem, og at det har blitt viktig for dem å tenke systemisk gjennom at det er mellom menneskene at både problemer og løsninger oppstår.

Det kom også fram at informantene var opptatt av at de som familieveiledere blir en del av systemet i møtet med familiene. Man er i flere grener av familierapien opptatt av at når man skal hjelpe en familie, så blir man automatisk en del av systemet, og man påvirker systemet fordi man er en del av det (Hårtveit og Jensen, 2004, s. 58-59). Da annenordens kybernetikken ble introdusert i familierapien, kom dette som en reaksjon på at man hadde en tanke om at man kunne betrakte familiesystemet utenfra, og at man kunne være en nøytral part som ikke hadde stor påvirkning på selve familiesystemet (Dallos og Draper, 2007, s. 90). Ingen av informantene benytter seg av begrepet annenordens kybernetikk, men alle forteller om hvordan de gjennom familierapistudiet har blitt bevisst på egen påvirkning på familiesystemet. Informantene var alle opptatt av at relasjonen til foreldrene var viktig for arbeidet.

Informantene beskriver en arbeidshverdag hvor de treffer familier med svært sammensatte utfordringer. Noen av dem beskriver utfordringer med å få muligheten til å bistå familiene med samspillsveiledning, men også med praktiske utfordringer, helseutfordringer og mer sammensatte problemer. De beskriver også at familierapien har gitt dem et verktøy som gjør dem mer rustet til å se det store bildet, og at det er noe de ser på som en fordel. Også i det engelske barnevernet har det kommet resultater som viser at det å ha et systemisk perspektiv er hensiktsmessig for å kunne hjelpe familier (Hall og Slembrouck, 2011). Det å tilby hjelpetiltak som er helhetlige og som både kan tilby veiledning i hjemmet, praktisk hjelp og hjelp som retter seg mot både barna, foreldrene og hele familien, beskrives som viktig for å kunne skape endring rettet mot å gi barn bedre oppvekstvilkår (Statens helsetilsyn, 2019). I rapporten om forskningskunnskap på hjelpetiltak poengteres det at det er viktig at dersom

barneverntjenesten skal ha egne tiltaksteam er det viktig at det ikke bare handler om samspillsveiledning (Christiansen et al., 2015). Både det å se det store bildet, at man er bevisst på at problemer er sammensatt, og det å ha en bevissthet rundt at problemer ikke er isolert i en person, men at det er det som skjer i relasjonene som er vesentlig, beskrives som betydningsfull innsikt som studiet har gitt informantene.

Som vi så i forrige kapittel trakk Frida fram at hun var blitt mer opptatt av hva problemene gjorde med relasjonene framfor å fokusere på hvordan problemet oppsto. Å ha et fokus på de sirkulære prosessene er et viktig prinsipp i familieterapien. Den sirkulære måten å se problemer på kom som en reaksjon på det lineære, og at man tenkte at A forårsaker B. Man blir mer opptatt av hva som kan være gode handlingsalternativer i stedet for å være opptatt av årsaken til problemet (Hårtveit og Jensen, 2004, s. 91). Dette kan igjen føre til nye ideer til hvordan man kan handle, og kanskje kommer det fram ideer som hjelper familien. Når familieveilederne har denne sirkulære holdningen kan det åpne opp for at foreldrene får mulighet til å snakke om, og jobbe med, problemene uten at de føler seg tynget av skyld på samme måte som de kanskje har opplevd tidligere.

5.1.1 Relasjonenes betydning i arbeidet med familier

Eirin fortalte om en familie hvor hun hadde tatt med hele kjernefamilien inn i møtet. I denne handlingen kan det ligge en annerkjennelse av at når det er ett familiemedlem som strever eller har utfordringer, påvirker dette hele familien (Dallos og Draper, 2007). Hun trekker fram det systemiske perspektivet og er opptatt av relasjonens betydning og anerkjenner at problemer ikke er individuelle, og dermed trenger man også hele familien for å skape forandring. Flere av informantene fortalte at de hadde et ønske om å involvere flere personer som var viktige i barnas liv. Å ha med seg for eksempel besteforeldre eller søsken, men også andre instanser var noe flere ønsket seg mer av, men det kunne være vanskelig å gjennomføre i praksis. De normene og holdningene som eksisterer i barnevernet er annerledes enn den systemiske forståelsen informantene har med seg fra studiet. En lineær forståelse vil i større grad forstå problemer som individuelle, og det kan dermed bli vanskelig å se at man trenger hele nettverket for å løse problemene. Om man har denne lineære

forståelsen om at problemene kun ligger hos foreldrene, vil man kanskje ikke tenke at det kan være nyttig å kontakte med resten av nettverket for å løse problemet.

5.1.2 Ikke-vitende posisjon - er det nyttig i barnevernskonteksten?

Anderson konstruerte begrepet ikke-vitende med bakgrunn i motstanden mot ekspertrollen som en terapeut eller behandler kan få (Anderson, 2003). Hun var opptatt av at man skulle opptre som likeverdige parter i klient – terapeutmøtene og at klienten var ekspert på eget liv. Flere av informantene forteller at de ønsker å la foreldrene komme fram til løsninger selv, og også at det er viktig for dem å ikke ta for gitt hva familiene trenger hjelp med.

Det å ha en undrende holdning ble trukket fram av flere av informantene. De opplevde dette som et nyttig verktøy i det å skulle bli kjent med en familie og for å finne ut «hvor skoen trykker» som Frida sa. Bingle og Middleton (2019) viste i sin artikkel at de engelske barnevernsarbeiderne opplevde det å ha flere hypoteser som nyttig. Dette gjorde dem mer åpne for at det ikke var ett «riktig» svar. Dette kan igjen føre til at man blir mer nysgjerrig og kanskje mer ydmyk ovenfor egne hypoteser som igjen forhåpentligvis fører til at man vil bruke mer tid på å bli kjent med familiene. Flere av informantene trakk fram at opplevde seg som mer ydmyke og mindre bastante, og at dette hjalp dem til å bli mer nysgjerrige.

Det å ha en ikke-vitende holdning kan være en utfordring i en kontekst som er så tydelig preget av at det finnes noen helt konkrete regler for hvordan man bør leve. Man kan stille seg undrende til en viss grad, men hvis man i denne undringen avdekker at barna i familien blir utsatt for noe som man i Norge tenker at barn ikke skal tåle, må man allikevel gripe inn (Barnevernsloven, 2021). Anderson skriver at det å være ikke-vitende ikke vil si at man ikke vet, men heller at det er holdningen til det man vet som er avgjørende (Anderson 2003, s. 308). Man kan også dele hvilke holdninger en selv har, men på en slik måte at man er åpen for at det finnes flere muligheter enn dette (Anderson, 2003, s. 308). Den ikke-vitende holdningen har de siste årene vært gjenstand for noe debatt, og en kritikk har vært at maktforholdet som alltid vil være til stede i en klient – terapeut-relasjon alltid vil være i en maktubalanse (Holmberg og Sundet, 2021, s. 272). Barneverntjenesten er preget av en stor maktubalanse og denne er det ikke mulig å komme utenom selv om man stiller seg undrende og nysgjerrig på klientenes liv. En familieveileder i barneverntjenesten vil til og

med være lovpålagt å gi råd i noen tilfeller, eller det vil være å forsømme å følge arbeidsbeskrivelsen å ikke si ifra når man har informasjon om noe som kan vise seg å være til skade for barna. Her er det sentralt å trekke inn teorien om domener (Lang, et al., 1990). En familieveileder i barnevernet har mandat til å bevege seg innenfor produksjonens domene og vil være preget av de lovene, retningslinjene og normene som allerede er satt (Grasaasen, 2022). Samtidig har de større mulighet til å utforske refleksjonens domene enn det en saksbehandler har.

Som en av informantene sa, var hun opptatt av at hun var en gjest i livene til de menneskene hun møter gjennom jobb. Å være en gjest i andres liv er et begrep som kommer fra den språkssystemiske eller samarbeidsorienterte tilnærmingen (Anderson, 2003, s.136). Anderson er opptatt av å være en behagelig gjest, men dette er vanskeligere i en barnevernkontekst. Dette kan igjen ses opp mot det at den samme informanten sa at det i flere tilfeller var slik at foreldrene sa ja til hjelp fra henne fordi de ikke turte noe annet. Da kan det diskuteres om man egentlig er en gjest, og kanskje heller en inntrenger. I det minste en ubuden gjest som ikke går når vertskapet er lei. Kan man være ikke-vitende og samtidig utøve sitt mandat som veileder i barnevernet hvor man både skal formidle kunnskap og forvalte makten? Er det slik at det å innta en ikke-vitende posisjon har en grense, og at man kan ta denne holdningen «hit, men ikke lenger»? Å ha tillit til klienten er viktig innenfor den ikke-vitende posisjonen (Anderson, 2003, s. 184). Frida trakk fram at hun noen ganger måtte be foreldrene slutte med noe for å ivareta barna. I situasjoner hvor man som familieveileder er pålagt å prøve å få til endring raskt er det da sannsynlig at man ikke har tid til å få tilliten til foreldrene før man krever endring.

Det å gi språket stor betydning er viktig i den ikke-vitende posisjonen. Man skal få definere selv hva som skal tillegges betydning (Anderson, 2003). Flere av informantene trakk fram utfordringer med å tillegge det verbale språket for stor betydning. Både refleksjonsnivå og det at mange av foreldrene ikke har norsk som sitt førstespråk ble vektlagt som mulige utfordringer i forbindelse med dette. Dette vil være med på å gjøre makt-ubalansen mellom klient og familieveileder enda større.

5.2 Sirkulært og lineært i skjønn forening

Spennet mellom det lineære og det sirkulære trekkes fram av flere informanter. Etter å ha tatt familierapierstudiet har informantene blitt mer opptatt av at det kan være nyttig å forstå situasjoner mer sirkulært, men ut fra funnene kan det også se ut til at de er mer bevisst på at den lineære årsaksforklaringen også kan være til nytte, og at nytten kommer i at det nettopp er bevisstheten på at det er lineært.

5.2.1 Hvordan ser det ut i praksis?

Informantene fortalte om flere begreper og prinsipper fra familierapien som de opplevde at var nyttige å bruke i arbeidet med familiene. Frida og Eirin fortalte begge at de opplevde at de brukte aspekter fra den strukturelle familierapien (Hårtveit og Jensen, 2004). Eirin reflekterte rundt at hun opplevde at det på studiet var en motstand mot denne formen for familierapi, at man skulle gå bort fra tanken om at man skulle være ekspert i terapien. Hårtveit og Jensen referer til den strukturelle familierapien som en del av den første bølgen av familierapiretningene (Hårtveit og Jensen, 2004, s. 119). Den grunnleggende holdningen i den strukturelle terapien er at «for å forstå mennesker må konteksten mennesker er en del av, være forståelsesrammen» (Michaelsen, 2019, s. 125). Frida var opptatt av denne forståelsesrammen i det å kartlegge hvordan familien er strukturert og hvem som har hvilke roller i familien. Hun fortalte også at hun synes det kan være nyttig å bruke genogram, som hun også kan ha fått med seg fra den strukturelle retningen (Michaelsen, 2019, s. 130). Dette var verktøy og metoder de sannsynligvis ikke ville ha benyttet seg av om de ikke hadde tatt utdanningen, og som de opplevde som nyttig.

I Norge har det lenge vært et ønske at man skal tilby evidensbaserte hjelpetiltak (Christiansen, et.al, 2015). Det kan bli bestemt at man skal gjennomføre foreldreveiledningstiltak som CosP, PYC, ICDP eller sinnemestring av saksbehandlerne. I disse kursene er det på den ene siden lagt opp til at foreldrene skal bidra med sine tanker, men på den andre siden er det tydelig fastsatte og manualbaserte tiltak som kan framstå rigide. I denne sammenhengen kan det være utfordrende å ha en ikke-vitende posisjon hvor klienten får innflytelse. Flere av informantene fortalte at de brukte flere av disse foreldrestyrkende programmene.

Det at man ser at det ikke bare er positivt med tiltak som kun retter seg mot foreldrenes omsorgskompetanse, men at man er bevisst at det ofte er mange andre faktorer rundt som spiller inn når foreldrene strever med å gi god nok omsorg, tolker jeg som et funn som viser hvordan de familierapeutiske prinsippene har blitt en del av familieveilederens måte å tenke på. Eirin sa at hun var blitt en ekspert på å se helheten. Hun hadde med seg den systemiske forståelsen samtidig som hun kunne gi foreldrene helt konkrete råd gjennom foreldrestyrkende programmer som for eksempel ICDP. Slik kan det tolkes at informantene har med seg både de familierapeutiske perspektivene og de mer «tradisjonelle» barnevernsfaglige perspektivene og ser disse i lys av hverandre. Det kan føre til at familieveilederne har et større repertoar og kan tilpasse seg hver enkelt familie i en annen grad enn om de ikke hadde med seg disse perspektivene. Samtidig ville en annen videreutdanning også kunne bidra til et bredere perspektiv, og som en av informantene sa er det ikke nødvendigvis slik at familierapien er best, men den er en av flere måter som bidrar til å utvide perspektivene til det beste for barna.

Et viktig funn som kom fram i analysen er at informantene fortalte at de ikke benyttet seg av noen rene familierapimetoder når de arbeidet med familiene. Dette kan henge sammen med funnene som ble presentert lenger opp, nemlig at informantene var opptatt av at de hadde fått en annen holdning til arbeidet, og det var nettopp holdningen de er opptatt av i arbeidet, heller enn metoder. De fortalte også at de synes det kunne være nyttig å heller bruke elementer fra forskjellige tilnærminger. Også forskningen sier at det nå er mer vanlig å bruke en blanding av ulike metoder fremfor å bruke en enkelt metode (Oddli og Kjøs, 2021). Konteksten har også ha betydning for hvordan informantene opplever mulighetene for hva de kan gjøre. Det at flere av informantene trakk fram at de hadde liten tid til å forberede seg til møter og at det ikke var tilrettelagt for at man kan bruke arbeidstiden til å lese seg opp på faget. Det er interessant med tanke på at det har kommet fram at det er for lite kunnskap om hvordan man gir best mulig hjelp til familier med komplekse problemer (Fauske, et.al, 2017). Westby trekker fram at foreldre opplever at det er for lite kunnskap om marginaliseringsprosesser (Westby, 2021). Det er ikke sikkert at mer tid til å forberede seg til vil gi mer kunnskap om disse tingene. Når det på en annen side beskrives av informantene som et ønske om mer tid for å sette seg bedre inn i hvordan de kan gi best hjelp til familiene,

kan man allikevel tenke seg at tilrettelegging for å fokusere på faglig oppdatering kan komme familiene til gode.

Informantene trekker alle fram at det går en grense for hvor nysgjerrige, åpne og ikke-vitende de opplever at de kan være i en barnevernskontekst. Med dette kan man igjen trekke inn Maturanas teori om domener (Lang, et al., 1990). Man kan tolke disse funnene som at de er klar over at de jobber i produksjonens domene og det gjennom dette er tydelige retningslinjer for hvordan de kan benytte seg av de prinsippene de har fått gjennom studiet. Samtidig er de preget av refleksjonens domene og ikke minst det estetiske domenet (Lang, et al., 1990). De er allikevel bundet av at de har et mandat som sier at de skal skape forandring i familier for bedre barns omsorgssituasjon. Da vil veiledningen og samtalene de har med foreldrene nødvendigvis være påvirket av det. En samtale i en barnevernskontekst vil aldri være symmetrisk, men den kan allikevel være likeverdig (Grasaasen, 2022 s. 135). Grasaasen skriver om viktigheten av å avklare rammene for samtalen, og at selv om det er en samtale preget av produksjonens domene kan den allikevel gi innflytelse til foreldrene og man kan anerkjenne dem som eksperter på eget liv (Grasaasen, 2022, s. 135). I familiearbeid uansett kontekst er det viktig at «mennesker ikke blir fratatt håpet om bedring, men heller at det blir styrket» (Michaelsen, 2022, s. 167). Dette kan være en utfordring i en kontekst som barneverntjenesten, men samtidig vil jeg argumentere for at det er mulig om man møter foreldrene med respekt, nysgjerrighet og ærlighet.

5.2.2 Barneverndiskursen, til nytte eller hinder?

Juul finner i sin avhandling at de ansatte i barnevernet er preget av diskursene som finnes i samfunnet vi er en del av (Juul, 2010, s. 371). Flere av informantene trakk fram at det kunne være en utfordring å være i spennet mellom å møte foreldrene ut ifra deres livsverden og det å være tydelige med hva som er akseptert som oppdragelse i Norge. Samtidig ble det trukket fram at det ble opplevd som viktig at man som ansatt i barnevernet, har noen retningslinjer å forholde seg til. Frøyland sier at «Man vanskelig kan la være å ikke tro på noen normer når man jobber med barn og foreldre. Men vi er også enige om at det gjelder å se på normene som for-forståelse og ikke som sannheter» (Frøyland, 2005, s.126). Balansen mellom å være ydmyk, og lytte til familiene, utforske og være nysgjerrig på hvordan

mennesker velger å leve og på den andre siden være ærlig om at man jobber etter noen normer som man ser på som allment aksepterte og som viktige i norsk oppdragelseskontekst. Diskursene man er preget av vil være vanskelig å løsrive seg fra, og kanskje skal man ikke det heller. Slik jeg forstår informantene er de selv klar over at de jobber innenfor gitte rammer og ut fra normer som for tiden er akseptert i Norge (Burr, 2003).

Slik jeg tolker informantene er de opptatt av at det er nettopp forestillinger og konstruksjoner om hva som er god omsorg som ligger til grunn for arbeidet de gjør. Det kan virke som om de har en ydmyk holdning og at dette er med på å gjøre dem mer nysgjerrig å undrende i møte med familiene. «Det avgjørende er å huske at teorier med ulike tilnærminger ikke er sannheter, men vår beste måte å forstå noe på et gitt tidspunkt» (Holmberg og Sundet, 2021, s. 278). Selv om man forteller familiene om det man i barneverntjenesten ser på som sannhet, vil det å ha med seg holdningen om at denne sannheten er ikke er uforanderlig og heller ikke absolutt, være viktig for hvordan man møter foreldrene. Slik kan man kanskje ha en mer ydmyk holdning til hva det er man formidler, og det at det er greit å være uenig.

Flere av informantene sier de er glade for at de ikke må stå ansvarlige for beslutningene som blir tatt i familiene de følger. En familieveileder kan i større grad bevege seg mellom produksjonens domene og refleksjonens domene enn en saksbehandler har muligheten til, og det kan gi foreldrene en mulighet til å si ifra at de ikke er enige. Kanskje finnes det også tid og rom til å lytte til foreldrene. «Noen ganger er livet lineært», sa en av informantene. Det sosialkonstruksjonistiske som flere av informantene trakk fram fra studiet hadde de med seg, samtidig som de var opptatt av at ulike forestillinger og virkelighetsoppfatninger ikke kan gå på bekostning av barnas omsorgsvilkår. Barneverndiskursen og hva det norske samfunnet har definert som god barndom, går foran det å la alle få definere sin egen virkelighet. Det kan tolkes dithen at det finnes en holdning om man må gjerne ha sin egen virkelighet så lenge den er innenfor den norske virkeligheten.

5.2.3 Makt – en hindring for systemisk arbeid?

Alle informantene opplevde det delvis som en utfordring at de var både hjelpere og kontrollører. Selv om man i familierapien har gått bort fra å se på terapeuten som en ekspert, er det fortsatt viktig å ha et bevisst forhold til den makten man har og hvordan den brukes. Reichelt skriver i sin artikkel om makt i familierapien (Reichelt, 1999) at man også bør kunne se på makt som noe positivt, som en mulighet til å skape endring. I artikkelen beskrives det hvordan forholdet til maktbegrepet har endret seg gjennom familierapiens historie. Hennes perspektiv er at det er viktig som terapeut å være bevisst den makten man har, og den makten som finnes i terapirommet, og at denne kan bidra til å skape endring. I tillegg er det viktig å være seg bevisst makten for å unngå misbruk av den (Reichelt, 1999). Informantene beskrev at de kunne oppleve det som utfordrende å sitte på denne typen makt og at det fulgte et stort ansvar med denne makten. De problematiserte at makten kunne komme i veien for relasjonen fordi det kunne føre til at foreldrene kanskje ikke var komfortable med å åpne seg for noen som i stor grad kunne ha innflytelse på livene deres. Informantene var imidlertid opptatt av det er umulig å komme utenom makten, fordi de jobber i en kontekst som er bygget opp av at noen har bestemt at noe må endres. Flatebø skriver om dilemmaet mellom å være en kontrollør og en hjelper (Flatebø, 2005), og dette er også noe informantene til dels er opptatt av. Barnevernet i Norge har vært preget av at de som jobber der skal fungere både i en kontrollfunksjon og i en hjelperrolle (Flatebø, 2005, s.22). Dette er noe de opplever som dels problematisk, men også som et viktig etisk prinsipp å være lojal mot de barna som er årsaken til at de er satt i kontakt med familien. Å ikke ta lett på denne makten beskriver Skau som avgjørende i møte med mennesker (Skau, 2013). Samtidig kan de i lys av å inneha denne makten, bidra til at barn og familiene får hjelp til endring og dermed blir makten ikke bare noe man skal prøve å unngå, men det kan også bli produktivt.

Barnevernet er preget av å være en institusjon som utøver både den tradisjonelle makten, gjennom lover og regler, og den moderne makten (Foucault, 1999). Man er preget av ulike vitenskaper i barnevernet (Juul, 2010, s.367), og de ansatte innehar kunnskap som de fleste av klientene ikke har. Familieveilederne beskriver denne kunnskapen gjennom det de forteller om at de vil være tydelige med foreldrene om hva som er greit å gjøre i

oppdragelsøyemed, og at de gir foreldrene direkte veiledning om hensiktsmessig måter å gi omsorg på. Diskursene i samfunnet har betydning for hvordan man skal forstå barnevernet og hvorfor det eksisterer. Det finnes gitte normer for hva som er aksepterte former for omsorg i Norge. Dette er noe flere av informantene refererer til. Hva er en god barndom? Til en viss grad kan man kanskje si at det er opp til hver enkelt å avgjøre dette, men hvis dette går utenfor rammene av hva som er akseptert i Norge, både gjennom lovverk og gjennom de underliggende diskursene, har man et problem. Det at man har en så sterk kontrollfunksjon som representant for barneverntjenesten, kan bidra til at de familieterapeutiske prinsippene kommer i bakgrunnen, da makten man besitter kan komme i veien for foreldrenes åpenhet for å motta hjelp. Informantene fortalte om nettopp at ikke alle foreldre var åpne for veiledning fordi de var redde. Grasaasen (2022) henviser til Hafstad og Øvreide (2011) og sier at samtalekonteksten avgjør både avgrensninger og forventninger til samtalen som påvirker både foreldrene og hvilke muligheter samtalepartneren har (s. 134). Det å avklare konteksten for å unngå misforståelser rundt hvilket domene man oppholder seg i blir viktig (Molke og Molly, 2019). Det kan bli lettere for foreldre å forholde seg til en familieveileder hvis de er klar over både mulighetene og begrensningene som familieveilederen har.

6 Oppsummering

I denne studien har jeg med hermeneutiske og fenomenologiske briller fokusert på hvordan de familierapeutiske og systemiske tankene får en plass i barnevernsarbeid. Funnene mine viser at informantene opplever at de får brukt prinsipper fra familierapien og den systemiske tankegangen, og at utdanningen de har tatt oppleves som nyttig i møte med familiene. Slik jeg tolker funnene har det på litt ulike måter forandret holdningen de har, både til arbeidet de utfører og til familiene de møter. Alle informantene fortalte at de opplevde videreutdanningen som nyttig og at de opplever det å jobbe annerledes og bedre, enn de ville gjort uten utdanningen. De tydeligste funnene var at de i sitt virke har fått en holdning til arbeidet med familiene som er mer preget av en systemisk forståelse sammenlignet med før de tok utdanningen. De opplevde å ha endret holdning til arbeidet og til seg selv som profesjonell, og at dette kanskje var viktigere enn å lære seg en ny metode. Informantene fortalte at de først og fremst benyttet seg av elementer fra ulike tilnærminger, framfor rene tilnærminger eller metoder. Det at flere forteller at de gjerne skulle brukt faget mer, men at det kan forsvinne litt i travle hverdager, og at andre mer lineære prinsipper kan komme i veien, er også noe jeg anser som relevant for problemstillingen. Det siste hovedfunnet hvor familieveilederne forteller at de opplever det som nyttig, men også utfordrende å tenke mer systemisk og sirkulært, kan vise at det i barneverntjenesten kan være hjelpsomt å ha flere perspektiver inn i møtene med familiene. Det å ikke ta for gitt hva familien trenger hjelp med, og stille seg spørsmål ved om man har forstått familiene riktig, kan kanskje muliggjøre bedre samarbeid og dermed bedre hjelp til de aller mest sårbare barna.

Det at familieveilederne selv opplever det nyttig å ha tatt denne utdanningen mener jeg er et relevant funn, og det ville vært interessant å forske videre på hvordan interessen for faget kan ha sammenheng med hvor mye man bruker det i arbeidshverdagen. Samtidig er det viktig å påpeke det fenomenologiske aspektet ved studien, og at funnene baserer seg på informantenes opplevelser, og ikke absolutte sannheter. I tillegg har jeg gjennom min tolkning påvirket funnene slik jeg forstår dem. Det er derfor ikke gitt at funnene ville blitt de samme om noen andre gjorde analysen av informasjonsmaterialet. Også valg av informanter

og jeg som forsker i innhenting av datamaterialet har påvirket prosessen. Derfor er det med stor ydmykhet jeg presenterer disse funnene og tolkningen av dem.

Et annet aspekt som er viktig å påpeke, er at saksbehandlerne, de som jobber med lovpålagte tjenester i barneverntjenesten ikke har fått mye plass i denne studien. Denne gruppen utgjør hovedtyngden av barneverntjenestens ansatte og det kan være en svakhet med denne studien at de ikke har blitt brukt som informanter. De jobber under andre forutsetninger enn familieveilederne i det at de har mange lovpålagte oppgaver og i mye større grad er bundet av den formelle makten. Dette var noe informantene påpekte, og de fortalte om det som noe de selv var glade for å slippe. Kanskje ville saksbehandlerne derfor hatt helt andre oppfatninger av hvordan det er å jobbe systemisk i barnevernkonteksten. Og kanskje ville de også hatt en annen opplevelse av det å samarbeide med familieveiledere som har det systemiske perspektivet integrert i sitt arbeid. Ville de i enda større grad kjent på dilemmaet mellom hjelperollen og det å være kontrollør?

6.1 Videre forskning

Det ville vært spennende å forske videre på hvordan en barneverntjeneste som har mange ansatte med videreutdanning i familierapi, gjør arbeidet annerledes enn de tjenestene der andre videreutdanninger er mer dominerende. Det ville også være interessant å se på hvordan familier, foreldre og barn, opplever seg møtt og ivaretatt av profesjonelle med en systemisk tankegang. Med tanke på det store fokuset på kompetanseheving i barnevernet, mener jeg det er viktig å finne ut om familiene man er satt til å hjelpe faktisk får bedre hjelp av profesjonelle med videreutdanning generelt, og videreutdanning i familierapi spesielt.

Det ville også vært spennende å forske videre på saksbehandleres opplevelse av bruken av familierapi og systemisk tankesett. Her ville det svært trolig kommet fram andre perspektiver enn det som har blitt avdekket i denne studien. Det er også viktig på med tanke på at mange barneverntjenester ikke har egne familieteam som utfører veiledningen som gis til foreldre.

6.2 Avsluttende refleksjoner

Westby skriver i sin konklusjon:

«En måte å betrakte barns velferd på kan være å forstå barns rettigheter også i et relasjonelt perspektiv. Dette innebærer at hjelpetiltak i barnevernet må ivareta og fremme også barns relasjonelle behov, og å sikre barns behov for en stabil og forutsigbar livssituasjon når det gjelder levekår». (Westby, 2021, s. 276).

For at barn skal få den hjelpen de har behov for er det altså viktig med det relasjonelle perspektivet. At det i en gjennomgang av tiltaket råd og veiledning er funnet at det i for liten grad fokuseres på konteksten familien lever i, samt at det er et ønske om at oppfølgingen familiene får kan være av en mer terapeutisk art (Ljones, 2019), kan også være gode argumenter for at det systemiske perspektivet skal fortsette å ta plass i barneverntjenesten. Å la flere ansatte, både familieveiledere, men også saksbehandlere i barnevernet ta videreutdanning i familierapi og systemisk praksis kan være et viktig skritt i den retningen.

Det er en kjensgjerning at videreutdanning er noe de fleste ansatte i barnevernet med tiden vil måtte forholde seg til (barnevernsloven, 2021). Ut ifra mine funn kan videreutdanning i familierapi være en av flere videreutdanninger kan bidra til at barnevernet får en bredere kompetanse, som igjen bidrar til bedre tjenester til familiene som skal få hjelp. Samtidig er det i denne studien ikke mulig å komme fram til noen sannheter eller funn som gjelder flere enn de som har vært informanter. Og det er viktig å minne om at det er mine tolkninger av informantenes utsagn som ligger til grunn for analysen. Slik jeg forstår perspektivet med de fenomenologiske brillene, finnes det heller ingen absolutt sannhet om hvordan en familieveileder best kan oppleve å utføre sitt arbeid. Heller ikke kan man si noe absolutt om hvilken kunnskap som i størst mulig grad kan gjøre en familieveileder i barnevernet kompetent nok til å bidra til størst mulig endring i en familie. Samtidig opplever jeg at det som har kommet fram, både sier noe om viktigheten av å ha med seg flere perspektiver inn i møte med sårbare familier, og om hvordan det kan oppleves at man får en større forståelse og bedre utgangspunkt for å hjelpe familiene på en måte som er til det beste for barna som skal få hjelp fra barnevernet.

Litteraturliste

Andersen, T. (2005): *Reflekterende prosesser, samtaler og samtaler om samtalerne*. (3.utg). Dansk psykologisk forlag.

Anderson, H. (2003). *Samtale, sprog og terapi: et postmoderne perspektiv*. Reitzel.

Barnekonvensjonen. (1989). *FN's konvensjon om barnets rettigheter*.

<https://www.fn.no/omfn/avtaler/menneskerettigheter/barnekonvensjonen>

Barne – og likestillingsdepartementet (2017). *Mer kunnskap – bedre barnevern: Kompetansestrategi for det kommunale barnevernet 2018-2024*.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/6e31905299774f5681d57311e284d519/bedre-barnevern.pdf>

Barnevernsloven (2021). *Lov om barnevern* (LOV-2021-06-18-97). Lovdata.

<https://lovdata.no/lov/2021-06-18-97>

Bateson, G (1972): *Steps to an Ecology of Mind*. The University of Chicago Press, Chicago and London

Bingle, L. og Middleton A. (2019). *From doing to being: the tensions of systemic practice in social work – group reflective supervision in child protection*. I *Journal of Family Therapy*. 41. 384-406.

Bunkholdt, V., og Sandbæk, M. (2008). *Praktisk barnevernarbeid* (5. utg.). Gyldendal akademisk.

Burr, V. (2003) *Social Constructionism*. (2.utg). Routledge, Taylor & Francis Group.

Christiansen, Ø. (2015): *Hjelpetiltak i barnevernet - en kunnskapsstatus*. Bergen: Uni Research Helse, Regionalt kunnskapssenter for barn og unge. På oppdrag for Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Hentet fra <https://www.bufdir.no>. RKBU Vest, Uni Research Helse. [Kunnskapsstatus Hjelpetiltak i barnevernet.pdf \(2.177Mb\)](#)

Christiansen, Ø., Bakketeig, E., Skilbred D., Madsen, C., Havnen K.J.S., Aarland, K. & Backe-Hansen, E. (2015): *Forskningskunnskap om barnevernets hjelpetiltak*. Bergen: Uni Research Helse, Regionalt kunnskapssenter for barn og unge. På oppdrag for Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Hentet fra <https://www.bufdir.no>.

Christoffersen, S.A (2011): *Profesjonsetikk, om etiske perspektiver i arbeidet med mennesker* (2.utgave). Universitetsforlaget

Dallos, R. og Draper, R. (2007). *Familieterapi, systemisk teori og praksis*. Hans Reitzels Forlag.

Fauske, H., Kvaran, I., & Lichtwarck, W. (2017). *Hjelpetiltak i barnevernet: Komplekse problemer og usikre virkninger*. Fontene Forskning, 2017(2), 1-12.

Flatebø, Roar (2005). *On knowing much and knowing little: An Exploration of Case Discussions of Child Protection Teams*. (Doktoravhandling). University of East London, London.

Foucault, M. (1972). *The Archaeology of Knowledge*. Tavistock.

Foucault, M. og Schaanning, E. (1995). *Seksualitetens historie : 1 : Viljen til viten*. EXIL.

Foucault, M. (1999). *Diskursens orden*. Oslo: Spartacus Forlag.

Foucault, M. (2007). *Truth and Power* (1977). In C. J. Calhoun (Ed.), *Contemporary Sociological Theory* (s. 201--208). London: Blackwell.

Frøyland, L. (2005). *Systemisk familieterapi og PMT: hvordan gi råd og oppskrifter med en spørrende holdning? Fokus på familien* (Vol. 33) Universitetsforlaget

Frøyland, L. (2017). *Systemisk samtale: Psykososialt samarbeid med barn, ungdom og foreldre*. Fagbokforlaget.

Gadamer, H.-G., & Holm-Hansen, L. (2010). *Sannhet og metode: grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk*. Pax.

Gergen, K. (2010). *En invitation til social konstruksjon* (2.utgave). Mindspace.

- Grasaasen, A. (2021). *Samtaler med foreldre*. I: Lorås, L. og Christiansen, J.C.V. (Red.) *Samtaler i relasjonelt arbeid* (s. 125-142). Fagbokforlaget.
- Hall, C., & Slembrouck, S. (2011). *Interviewing parents of children in care: Perspectives, discourses and accountability*. *Children and Youth Services Review*, 33(3), s. 457-465. doi:10.1016/j.childyouth.2010.06.016.
- Hedges, F. (2005). *An Introduction to Systemic Therapy with Individuals: A Social Constructionist Approach*. Red Globe Press.
- Hjemås, G., Beyrer, s. og Dyrhaug, T. (2020). *Kompetanse i barnevernet: En kartlegging*. SSB. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/barne-og-familievern/artikler/kompetanse-i-barnevernet.kartlegging-2020>
- Holmberg, Å. og Sundet, R. (2021). *Ikke-vitende posisjon» i familierapeutisk praksis - muligheter og utfordringer i dagens samfunn*. *Fokus på familien*, 49(4), 265–284. <https://doi.org/10.18261/issn.0807-7487-2021-04-03>
- Holmgren, A., og Hansen, M. G. (2010). *Terapifortellinger: narrativ terapi i praksis*. Tapir akademisk forlag.
- Hårtveit, H. og Jensen, P (2004): *Familien – pluss én: Innføring i familierapi* (2.utgave). Universitetsforlaget.
- Johnsen, A. og Torsteinsson, V.W. (2012). *Lærebok i familierapi*. Universitetsforlaget.
- Johannessen, Tufte og Christoffersen (2016) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 5.utgave. Abstrakt forlag
- Juul, Randi (2010). *Barnevernets undersøkelser av bekymringsmeldinger. Diskursive praksisformer og barneperspektiver i den kommunale barneverntjeneste, og konsekvenser i forhold til barna*. (Doktoravhandling. Norges teknisk naturvitenskapelig universitet, fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap, Trondheim) <http://hdl.handle.net/11250/267778>

Koppang, L.H. (2019). *Familieterapeuten i en barnevernskontekst. Diskursanalyse av familieterapeuters arbeid med hjelpetiltak i barnevernet*. (Masteroppgave. VID Vitenskapelig høgskole). <http://hdl.handle.net/11250/2625273>

Kvale, S. og Brinkmann, S (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. 2.utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Lang, P. , Little, M. og Cronen,V. (1990). *The systemic Professional domains of action and the question of neutrality*. *Human Systems; The journal of Systemic Consoltation & Management*. Vol.1.1990.

[https://www.chironconsulting.org/phdi/p1.nsf/imgpages/1805_Lang-The-Systemic-Professional.pdf/\\$file/Lang-The-Systemic-Professional.pdf](https://www.chironconsulting.org/phdi/p1.nsf/imgpages/1805_Lang-The-Systemic-Professional.pdf/$file/Lang-The-Systemic-Professional.pdf)

Larun, L. (2010). *Analyselogg som virkemiddel for refleksivitet i kvalitative studier*. Tidsskriftet Michael. Supplement 09-2010. 55-60

Ljones, E. H., Hollekim, R., & Christiansen, Øivin. (2019). *Råd og veiledning som tiltak i barneverntjenesten*. Tidsskriftet Norges barnevern, 96(3), 152–170.
<https://doi.org/10.18261/ISSN.1891-1838-2019-03-03>

Malterud, K. (2012). *Systematic text condensation: A strategy for qualitative analysis*. Scandinavian Journal of Public Health 795-805

Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*. (4.utgave). Universitetsforlaget

Memarnia, N., Nolte, L., Norris, C., & Harborne, A. (2015). *'It felt like it was night all the time': listening to the experiences of birth mothers whose children have been taken into care or adopted*. *Adoption & Fostering*, 39(4), s. 303-317. doi:10.1177/0308575915611516

Michaelsen, H.C (2019). *Strukturell tilnærming til familieterapi*. I L. Lorås & O. Ness (Red.), *Håndbok i familieterapi* (s. 121-138). Fagbokforlaget

Moltke, H.V., Molly, A. (2019). *Systemisk coaching – en grundbok* (2.utg.). Dansk psykologisk forlag

NOU 2009:8 (2009). Kompetanseutvikling i barnevernet: Kompetanseutvikling i barnevernet – Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2009-08/id558007/>

NOU 2023:7 (2023). *Trygg barndom, sikker fremtid: Gjennomgang av rettssikkerheten for barn og foreldre i barnevernet*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2023-7/id2966836/>

Oddli, H.W. og Kjøs, P. (2021). *Integrasjon i psykoterapi*. I P.-E. Binder, L. Lorås og F. Thuen (red)., *Håndbok i individualterapi*. Fagbokforlaget (s. 163-178).

Reichelt, H. (1999): *Familieterapi og makt*. Fokus på familien (1, 1999)

Skau, G. M. (2013). *Mellom makt og hjelp: om det flertydige forholdet mellom klient og hjelper* (4. utg.). Universitetsforlaget.

SSB (2023). <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/barne-og-familievern/statistikk/barnevern>

Statens helsetilsyn (2019). *Det å reise vasker øynene: Gjennomgang av 106 barnevernsaker*. Hentet fra <https://www.helsetilsynet.no>

Syrstad, E. (2020). *Å forstå det uforståelige: Møtet mellom foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn, familievern og barnevernet*. (Doktoravhandling. Vid Vitenskapelig høgskole). <https://hdl.handle.net/11250/2727063>

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitative metoder* (5. utgave). Fagbokforlaget.

Thoresen, L., Rugseth, G., & Bondevik, H. (2020). *Fenomenologi i helsefaglig forskning*. Universitetsforlaget.

Thornquist, E. (2018). *Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori: for helsefag* (2. utg.). Fagbokforlaget.

Torsteinsson.V.W (2019). *Familieterapiens historie*. I L. Lorås & O. Ness (Red.), *Håndbok i familieterapi* (s. 25-39). Fagbokforlaget.

Westby, L.C.L. (2021). *Sårbare barnefamiliers erfaringer fra møter med norsk barnevern: En narrativ studie*. (Doktoravhandling. Høgskolen i Innlandet).

<https://hdl.handle.net/11250/2729575>

Winther Jørgensen, M og Phillips, L. (1999): *Diskursanalyse som teori og metode*.

Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Zahlsen, M. (2022): «*En pris å betale*». *Om systemiske familieterapeuters opplevelse av arbeidet med foreldre i konflikt*. (Masteroppgave. VID Vitenskapelig høgskole).

<https://hdl.handle.net/11250/3057602>

Øfsti, A. K. S. (2010). *Parterapi: kjærlighet, intimitet og samliv i en brytningstid*.

Universitetsforlaget.

Vedlegg 1 – Godkjenning Sikt

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer

267978

Vurderingstype

Standard

Dato

28.07.2022

Prosjektittel

Familieterapi i en barnevernskontekst, sett fra terapeutens perspektiv

Behandlingsansvarlig institusjon

VID vitenskapelige høgskole / Fakultet for sosialfag / Fakultet for sosialfag Oslo

Prosjektansvarlig

Anne Grasaasen

Student

Julie Egeberg

Prosjektperiode

25.08.2022 - 30.06.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 30.06.2023.

Meldeskjema

Kommentar

OM VURDERINGEN

Personverntjenester har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket. Personverntjenester har nå vurdert den planlagte behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at behandlingen er lovlig, hvis den gjennomføres slik den er beskrevet i meldeskjemaet med dialog og vedlegg.

VIKTIG INFORMASJON TIL DEG

Du må lagre, sende og sikre dataene i tråd med retningslinjene til din institusjon. Dette betyr at du må bruke leverandører for spørreskjema, skylagring, videosamtale o.l. som institusjonen din har avtale med. Vi gir generelle råd rundt dette, men det er institusjonens egne retningslinjer for informasjonssikkerhet som gjelder.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 30.06.2023.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

For alminnelige personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art.

6 nr. 1 a.

PERSONVERNPRINSIPPER

Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at foresatte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Personverntjenester vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte og deres foresatte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert/foresatt tar kontakt om sine/barnets rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleverandør, skylagring, videosamtale o.l.) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-enderinger-i-meldeskjema>. Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Personverntjenester vil følge opp underveis og ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson hos oss: Olav Rosness, rådgiver.

Lykke til med prosjektet!

Vedlegg 2 – Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet “Familieterapi i en barnevernkontekst, sett fra terapeutens perspektiv”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke familieterapeuters opplevelse av å jobbe i barneverntjenesten. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med min studie er å forske på hvordan familieterapi og systemisk forståelse anvendes og forstås i barneverntjenesten. Jeg ønsker å utforske hvordan det oppleves å jobbe systemisk som familieveileder. Jeg er nysgjerrig på hvordan det er å ha med seg familieterapiutdanningen inn i barnevernfeltet, og om det er noe som oppleves som nyttig for arbeidet, og i så fall på hvilken måte. Jeg er også interessert i å finne ut om det på noen måte kan være hemmende for samarbeidet med familiene. Jeg ønsker å ha et nysgjerrig blikk, både på barnevernkonteksten, men også på fagfeltet jeg studerer. Jeg vil være åpen for å utvide forståelsen jeg har av både barnevern og familieterapi. Dette er et masterprosjekt som går over et år. Det er en kvalitativ studie, og jeg ønsker å intervju mellom fire og seks informanter. Problemstillingen for studien er:

Hvordan opplever familieterapeuter i barnevernet at de får benyttet seg av familieterapeutiske metoder og systemisk praksis i sitt arbeid med familier?

Videre har jeg følgende forskningsspørsmål:

- *Hvordan har terapeutene/familieveilederne endret seg og måten de jobber på etter at de gikk gjennom familieterapistudiet?*
- *Hva er forskjellen på hvordan familieveiledere jobber/gir veiledning nå, sammenlignet med før de tok utdanningen?*
- *Hvordan erfarer familieveilederne at den systemiske forståelsen påvirker arbeidet med familiene?*
- *I hvor stor grad får man utøvd det de har lært på studiet?*
- *Familienes forståelsesgrunnlag, er de spesifikke familieterapimetodene for krevende for familiene, og krever det for mye tid?*

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Vid vitenskapelige høgskole er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta fordi du jobber som familieveileder i barneverntjeneste i Oslo eller kommunene rundt Oslo. Du har også tatt en videreutdanning i familieterapi eller familiebehandling ved en av utdanningsinstitusjonene i Norge som tilbyr dette studiet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Jeg vil bruke intervju for å innhente data. Det betyr at hvis du velger å delta i dette prosjektet vil jeg snakke med deg i mellom 60-90 minutter. Da vil jeg først og fremst spørre deg om din arbeidshverdag og temaer som omhandler ditt arbeid. Jeg vil spørre deg om hvordan du opplever det å jobbe systemisk i en barnevernkontekst. Jeg vil være interessert i beskrivelser fra arbeidshverdagen din, beskrivelser av møter med familiene du følger opp og dine tanker rundt disse. Jeg vil bruke en lydopptaker under intervjuet, og intervjuene vil også transkriberes. Dette vil oppbevares elektronisk. Du vil delta anonymt, og jeg vil ikke oppgi hvilken barneverntjeneste du jobber ved.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta, eller hvis du senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Vi er underlagt taushetsplikten og opplysningene skal bare brukes til formålet vi oppgir her. Som deltaker vil du ikke kunne gjenkjennes i studien. Du får mulighet til å lese gjennom den ferdige masteroppgaven, og hvis du finner noe du har sagt som du ønsker å ta vekk, har du mulighet til det. Jeg og min veileder Nina Solberg vil ha tilgang til opplysningene du oppgir i forskningsprosessen. Jeg vil også legge ved ett eller flere transkriberte intervjuer som vedlegg til masteroppgaven og det kan dermed leses av alle som ønsker det. Her vil det ikke stå noen opplysninger som kan knyttes til deg eller andre du snakker om i intervjuet. Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data, og lydfilene vil overføres til en kryptert minnepinne. Minnepinnen vil være godkjent av Vid.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes i slutten av juni 2023, da vurdering av masterprosjektet vil slutføres. Etter prosjektslutt vil datamaterialet med dine personopplysninger slettes.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Vid vitenskapelige høgskole har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Vid vitenskapelige høgskole ved Anne Grasaasen, prosjektansvarlig og Julie Egeberg, student
- Vårt personvernombud:
 - Nancy Yue Liu, e-post: nancy.yue.liu@diakonhjemmet.no, mobil:+47 938 56 277

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med: Anne Grasaasen

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Anne Grasaasen
Prosjektansvarlig

Julie Egeberg
Student

Vedlegg 3 - Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet ”Familieterapi i en barnevernsskontekst, sett fra terapeutens perspektiv”, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju med forsker/student

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4 – Intervjuguide

Tema/intervjuguide for forskningsprosessen

Arbeidstittel på prosjektet: Familierapi i en barnevernkontekst, sett fra terapeutens perspektiv

Problemstilling:

Hvordan opplever familierapeuter i barnevernet at de får benyttet seg av familierapeutiske metoder og systemisk praksis i sitt arbeid med familier?

Forskningsspørsmål:

- *Hvordan har terapeutene/familieveilederne endret seg og måten de jobber på etter at de gikk gjennom familierapistudiet? Hva er forskjellen på hvordan familieveiledere jobber/gir veiledning nå, sammenlignet med før de tok utdanningen?*
- *Hvordan erfarer familieveilederne at den systemiske forståelsen påvirker arbeidet med familiene?*
- *I hvor stor grad får man utøvd det de har lært på studiet?*
- *Familienes forståelsesgrunnlag, er de spesifikke familierapimetodene for krevende for familiene, og krever det for mye tid?*

Innledning

- Presentere meg selv og prosjektet mitt, studiet i Familierapi og systemisk praksis.
- Informere om hensikten med intervjuet
- Praktisk informasjon: gjennomføring, bruk av lydopptaker, samtykkeerklæring; NSD, man kan trekke seg fra samtykket om man ønsker det, varighet på mellom 60-90 minutter
- Presentere problemstilling og det jeg ønsker å finne ut noe om
- Presisering av at det er informantens erfaringer, opplevelser og refleksjoner jeg er ute etter
- Har informant noen spørsmål?

Informasjon om arbeidshverdag

- Hvor mange familier følger du opp
- Beskrivelse av en arbeidsuke
 - Arbeidstid
 - Kontortid
 - Tid med familiene
 - Skriftlig arbeid
 - Interne møter
 - Tverrfaglig samarbeid

Litt om studiet som informanten har tatt

- Hvor lenge siden er det?
- Hvordan opplevde du å gå på studiet?
- Noen temaer som ble spesielt viktig for deg på studiet?
- Hvordan vil du beskrive studiet du har tatt?
- Hva var den viktigste årsaken til at du valgte å begynne på akkurat det studiet?

Om familierapi og arbeidshverdagen

- Opplever du å ha fått nye måter å se situasjoner/problemer/familier/enkeltpersoner på etter endt studie?
 - På hvilken måte?
 - Kan du nevne eksempler?
- har du andre kollegaer som har tatt samme/lignende studie?
- Får dere tid til fagutvikling i arbeidstiden?
- Er det noe du synes er utfordrende med å ha tatt dette studiet?
- Gjør du arbeidet ditt annerledes nå enn før du tok studiet?
 - Har du noen eksempler?
- Bruker du noen spesifikke metoder metoder fra familierapien inn i arbeidet ditt?
- opplever du det som nyttig?
- Får du støtte fra arbeidsgiver og kollega i det å tenke og arbeide familierapeutisk og systemisk?
- Er kollegaer og ledere som ikke har tatt studiet interessert i familierapi og systemisk tenkning? (altså din opplevelse av det)
- Hva med de som har tatt studiet?

Arbeid med familiene

Hvilke utfordringer kommer frem i arbeidet med å jobbe familierapeutisk?

- Opplever du at du får nok tid i hver enkelt familie?
- Opplever du noen dilemmaer i det å jobbe familierapeutisk?

Hjelpespørsmål

- Kan du si noe mer om..?
- Fortell litt mer om..?
- Forstår jeg deg riktig når..?
- Hvordan opplevde du..?
- Kan du fortelle om en slik opplevelse?
- Kan du fortelle om en gang da....
- Har du et eksempel som kan forklare / vise dette?

Avslutning

- kort oppsummering av det som har blitt sagt
- Vil du tilføye noe?
- Har du noen spørsmål?

Tusen takk for deltakelsen!

Vedlegg 5 – Utdrag fra transkripsjon

J: men samtidig så er det på en måte noen sånne, eh kanskje metoder som familieterapien har utviklet da, som vi jo lærte om på studiet

I1: Ja

J: om det er liksom, du sa jo litt det med den strukturelle

I1: mm

J: metoden, men om det er liksom andre metoder som du opplever at dere bruker liksom aktivt, eller du bruker aktivt?

I1: Det er så vanskelig å si, men det er jo litt sånne måten man prater med folk på selvfølgelig altså litt sånne hva slags type spørsmål man stiller, hvordan man ikke sant det å snakke med en hel familie kontra ett individ er ganske forskjellig, og hvordan alle de som er til stede i rommet skal oppleve at de blir hørt, sett

J: mm

I1: og er en del, på en måte ikke bli tilsidesatt da.

J: Ja

I1: Så der tenker jeg jo at jeg har med meg masse fra familieterapien, og i forhold til hvordan jeg kan være denne trygge i rommet som leder samtalen på en måte som gjør at alle føler seg trygge og ivaretatt

J:ja

I1: Der har jeg jo masse metoder på en måte fra familieterapien

J: Ja, mm

I1: Ja, så det er jo det, også er det jo også litt sånne der og tror jeg tankegangen, måten man er i verden på, så tenker jeg jeg har veldig med meg når jeg møter en familie eller foreldre at jeg liksom, altså dere har deres egen logikk og den må jeg bli kjent med, fordi at jeg kan ikke tenke at de ser verden på samme måte som meg i det hele tatt. Og det da å gå først og fremst inn i deres verden og finne ut okay hvor er deres utgangspunkt, hva er det dere tenker, ikke sant, bare det å snakke om hva er et barn for noe, ikke sant så kan man jo få veldig mange forskjellige svar.

J: Ikke sant

I1: Om det er en leirklump som skal formes inn i et eller annet, eller om det er et barn som er så som er født med alle, født ferdig og vi kan ikke gjøre noe med det

J: ikke sant

I1: ikke sant, det har veldig mye å si da, for hva slags type familieterapi jeg skal bedrive, liksom. Ja, så ehm, ja, og det er forsåvidt litt nyere diskursiv familieterapi, altså, som jeg tenker er er er veldig fint, som er opptatt sånne, hva er det som former denne familien?

Av verdier og tanker, og ja, da bruker jeg ofte sånne ICDP, og liksom snakker om okay, hva er tomte liksom, hva er verdiene, kulturen, hva er din livslinje liksom fram til nå?

J: ja

I1: og da får man jo masse kjøtt på beinet i forhold til okay hvordan skal vi snakke om oppdragelse, holde seg litt mer sånne normative tingene liksom inn i denne familien da.

J: ja

I1: Men ja, metoder jeg vet, jeg vet ikke om jeg husker så mye metoder, men det er jo mest den der kommunikasjonsformen, som jeg tenker at jeg har veldig med meg fra familieterapien da, tenke at man er en sånne gjest inn i folks liv, ha den der respekten og nysgjerrigheten. Nysgjerrigheten er en viktig del av det, skynde seg sakte, er en sånne bra metode jeg lærte i familieterapien, og det tenker jeg vi gjør veldig mye i barnevernet

spesielt, for man har ikke så god tid, for dette barnet er liksom em, ja barnet ja det er barndommen til dette barnet, og det har jo så mye å si for utvikling, hvor lenge man ser an om man får til noe da, så man har egentlig ikke så god tid på å få til noe

J: Nei

I1: Samtidig som man, vi vet vi kan ikke liksom presse ting ned på folk, vi må liksom ha de med, vi må ha den der alliansen, for å få til noe, så det er liksom

J: men apropos for liten tid og sånt, føler du på en måte at på en måte du sa dere hadde ti familier, er det, syns du det er passe, opplever du på en måte at tiden strekker til, med tanke på hva slags oppdrag du har?

I1: Ja, både og. det er uker som jeg tenker sånn, jeg får ikke gjort det jeg skal, også er det dessverre sånn, at liksom brenner det hos noen, så blir jo de fort prioritert, også er det andre familier som blir liksom, ikke får helt det som er planen, men stort sett så opplever jeg at det går greit, jeg har liksom, lederen min er ganske flink til å kombinere ofte tunge saker med mye arbeid, og litt lettere saker med litt mer sånn hjelpetiltak da. Ja, mm, også er det ikke veldig, jeg opplever at sånn, hvis en familie trenger at vi jobber lenger med de enn seks måneder så gjør vi det.

J: Ja

Vedlegg 6 – Eksempel fra kodeprosess

